

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a církevního práva

Obor: Teologické nauky
kombinované studium

Historie farnosti Moravský Krumlov
do roku 1918

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Parma Ph.D.

Olomouc 2020

Autor: Ondráček Jakub

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu. Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a zpřístupněna ke studijním účelům v elektronické verzi.

V Olomouci dne 20. února 2020

Podpis.....

OBSAH

1	Historie panství	6
1.1	Poloha města.....	6
1.2	Osídlení oblasti.....	6
1.3	První majitelé.....	7
1.4	Páni z Lipé a vláda pánů z Kravař.....	7
1.5	Krumlov podruhé v majetku rodu pánů z Lipé.....	8
1.6	Konec pánů z Lipé a nástup Lichtenštejnů.....	8
1.7	Konec rodu Lichtenštejn a nástup Kinských.....	10
1.8	Válečné útrapy města.....	10
2	Historie farnosti	12
2.1	Založení farnosti.....	12
2.2	Řád německých rytířů v českých zemích.....	13
2.3	První zmínky o krumlovských farářích.....	16
2.4	Historie kláštera v Moravském Krumlově během působení augustiniánských eremitů	17
2.5	Další doložené působení řádu německých rytířů v Moravském Krumlově.....	20
2.6	Od doby husitské až po stavovské povstání.....	21
2.7	Od nástupu Lichtenštejnů do roku 1666.....	24
2.8	Řád Piaristů a Paulínů v Moravském Krumlově.....	26
2.9	Farnost od roku 1666 do roku 1848.....	28
2.10	Farnost po roce 1848.....	32
3	Závěr.....	35
4	Seznam literatury.....	37

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybral téma Historie farnosti Moravský Krumlov. Toto téma je mi velmi blízké, jelikož farnost Petrovice, ze které pocházím, se nachází nedaleko Moravského Krumlova a v minulosti byla ke Krumlovu přifařena a také dnes spadá pod stejného duchovního správce.

Cílem bakalářské práce je zmapovat dějiny Krumlovské farnosti, přehledně je uspořádat a zasadit události ve farní historii do rámce všeobecných dějin tak, aby tyto informace sloužily ke snadnému seznámení se s dějinami farnosti. Přednostně se chci zaměřit na osobnosti jednotlivých zde působících kněží a jejich vliv na rozvoj farnosti, popřípadě města Moravský Krumlov.

Důležitými zdroji pro moji bakalářskou práci byly informace napsané v publikaci Moravský Krumlov ve svých osudech, kterou vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně. Jedná se o knihu, která velmi detailně popisuje krumlovskou historii od doby pravěké až do současnosti. Jde o poměrně novou publikaci, na které se podíleli přední odborníci na historii. Dalším významným zdrojem pro mě byla i publikace Dějiny Mor. Krumlova I. a II. od pana Antonína Voštery, který působil od roku 1925 v Krumlově jako tajemník a od roku 1933 vedl městskou kroniku až do obsazení Krumlova Němci roku 1938. Jedná se o dílo, které vychází z městské kroniky, čerpá ze zámeckého archivu a obsahuje znění mnohých listin, které nejsou dostupné v Moravském zemském archivu, a to i s českým překladem. Toto dílo se nachází v muzeu přímo v Moravském Krumlově. Zajímavým pramenem je i dvojjazyčná kronika farnosti, která se v současnosti nachází na faře v Moravském Krumlově. Farní kronika začíná německými zápisy P. Jana Dvořáčka. Působil ve farnosti Moravský Krumlov od roku 1839. První listy věnuje historii farnosti od 13. století. Německy psaný rukopis je však obtížně čitelný.

Česky psané zápisy ve farní kronice začínají teprve po roce 1892. Tyto prameny jsem doplnil o další publikace, jako například sborník s názvem Moravský Krumlov: 700 let města nad Rokytnou. Dále Příběhy města Moravského Krumlova a sousední vesnice Rokytné od Antonína Ugwitze, který působil v Krumlově jako pedagog na německé měšťanské škole a Vlastivědu Moravskou od Viléma Haňáka. Některé materiály z Městského muzea v Moravském Krumlově také z pera Antonína Voštery vedené pod názvem Zápisy kronikáře. Několik informací jsem čerpal z archivu brněnského biskupství v Rajhradě, a to hlavně z latinsky psané matriky farnosti *Matricula Crumloviensis*. Velkým nedostatkem většiny pramenů bylo, že byly vyhotoveny až s velkým časovým odstupem od popisovaných událostí. Originální záznamy kronik se bohužel vůbec nedochovaly. To bylo zapříčiněno množstvím požárů, které Krumlov během jeho historie postihly, a také bombardováním v závěru druhé světové války, kdy byly poničeny městské archivy, a také úmyslným zničením zámeckého archivu taktéž na sklonku druhé světové války.

Práci jsem rozložil chronologicky podle období, z důvodu snazší orientace, tak, aby bylo jasné, co přesně se v daném časovém úseku událo. Rozdělil jsem ji také do několika hlavních částí. A to následovně:

První část jsem započal krátkým úvodem do nejstarší historie města, o prvním osídlení oblasti a o jeho zeměpisné poloze. Dále v ní popisuji historii moravskokrumlovského panství. Vývoj majetkových a politických poměrů na panství.

Ve druhé části své práce se zaměřuji na historii farnosti, její vznik, roli řádu německých rytířů při založení farnosti, založení a osudy místního kláštera, významné události v historii farnosti, a působení zdejších kněží. A to až do doby vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918.

Poděkování

V první řadě bych rád poděkoval Mgr. Tomáši Parmovi Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce. Dále děkuji Mgr. Pavlu Vybíhalovi za poskytnuté informace při tvorbě práce. Velké poděkování patří také Martinovi Musilovi za vydatnou pomoc s překlady kroniky z německého jazyka. Na tomto místě chci poděkovat také své rodině, která mě podporovala při tvorbě této práce.

1 Historie panství

1.1 Poloha města

Moravský Krumlov je malebné městečko, obtékané řekou Rokytnou, v okrese Znojmo, v Jihomoravském kraji. Nachází se na 49°2'56" s. š., 16°18'42" v. d., v nadmořské výšce 255 m.n.m., na rozhraní jihomoravské roviny a výběžku Českomoravské vysočiny. Řeka Rokytá zde tvoří mohutný meandr, který určuje půdorys města a dal mu i jméno. V němčině krumm znamená křivý a Aue palouk nebo niva.¹

1.2 Osídlení oblasti

Krajina katastru Moravského Krumlova patří díky své geografické poloze a přírodním podmínkám ke starým sídelním oblastem.² O starobylém osídlení místa svědčí spousta pravěkých archeologických nálezů, z nichž mnohé jsou opravdu unikátní.³ Nálezy, učiněné při stavbě panského cukrovaru v roce 1882, kdy byla nalezena lidská lebka a hliněné nádoby⁴ a v pozdější fázi stavby odkryty hroby, jež obsahovaly mimo kosterních pozůstatků i keramické nádoby, posouvají osídlení lokality až do doby laténské a mladší doby hradištní.⁵ Raně středověké osídlení prostoru, kde se dnes nachází město Krumlov, dokládá nález J. Kaufmana z roku 1959, kdy na ostrohu nad řekou Rokytnou našel pozůstatky nevelké osady z pokročilého desátého století.⁶ Původní osadu, která je zmiňována v Zapově Česko-moravské kronice jako součást Rokytenské župy, povýšil na město Přemysl Otakar II. pravděpodobně roku 1260.⁷ Toto povýšení Krumlova na město bylo součástí dlouhodobějšího plánu panovnického rodu Přemyslovců na opevnění země a posílení své pozice v rakouském příhraničí a ve střední

¹ Srov. PROCHÁZKA FRANTIŠEK, Nástin historie Moravského Krumlova, in NOVÁK J. (red.), Moravský Krumlov 700 let města nad Rokytnou, Krajské nakladatelství, Brno 1960, s.13-26, s.13.

² Srov. PROCHÁZKA RUDOLF, SALAŠ LIBOR, Raně středověké osídlení Moravskokrumlovska, in BRŮCKOVÁ MARIE – FIŠER ZDENĚK (red.) Moravský Krumlov ve savých osudech, Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 2009, s. 31-38, s.32.

³ Např. na okraji Rokytne byly nalezeny hroby a v nich denáry Konráda Brněnského (+ 1097) v samotném Krumlově byly nalezeny hroby se skrčenými postavami. Nedaleké pravěké hradiště na vrchu Leskoun se řadilo mezi nejstarší archeologické lokality na Moravě.

Srov. HAŇÁK VILÉM, Vlastivěda Moravská, Brno 1913, s.13-14.

⁴ Srov. UGWITZ ANTONÍN, Příběhy města Moravského Krumlova a sousední vesnice Rokytne, Brno, 1883, s.17.

⁵ Srov. SALAŠ MILAN, Nejstarší obyvatelé přicházejí. Vývoj pravěkého osídlení Moravskokrumlovska, in Moravský Krumlov ve ..., s. 11-30, s.11.

⁶ Srov. PROCHÁZKA, SALAŠ, Raně středověké osídlení ..., s.33.

⁷ Srov. UGWITZ ANTONÍN, Příběhy města Moravského ..., s.18.

Evropě vůbec. Původně zajišťovalo roli správního a vojenského centra hradisko Rokytná situované na nedalekém ostrohu nad stejnojmennou řekou. To však bylo nejpozději v roce 1185 v důsledku tažení českého knížete Bedřicha a po krvavé bitvě u Loděnic opuštěno.⁸ Pokud se tak nestalo již dříve.⁹ Je pravděpodobné, že za účelem založení královského města byl na Krumlovsko pozván řád německých rytířů.¹⁰ Jedním z důvodů, proč se majetky v příhraničí předávaly do správy církevních institucí či řádů, mohla být i jejich ochrana vyplývající z církevního práva, kdy se případný plenitel těchto statků vystavoval církevním trestům.¹¹

1.3 První majitelé

Majiteli Krumlova byli nejprve páni z Kunštátu a z Obřan. Jako vůbec první vlastník je zmiňován r. 1239 znojemský purkrabí Boček z Obřan, hrabě z Perneggu. Později se panství dostalo do rukou již zmiňovaného Přemysla Otakara II., který je však musel navrátit pánům z Obřan na základě dohody s Rudolfem Habsburským, která je sepsána na listině ze dne 6. května 1277 „... mimoto Krumlov má být odkázán tomu, komu právem náleží ...“¹² Zde se názory historiků rozcházejí. Není jisté, zda se vlastnické vztahy odvíjely tak, jak bylo z vrchu uvedeno, nebo byl Gerhard z Obřan pouze správcem královského města ve výstavbě a Krumlov získal až po smrti Přemysla Otakara II. jako odměnu za věrnost králi. Je však jisté, že páni z Obřan vlastnili Moravský Krumlov až do roku 1316, kdy jej získal v zástavu Vilém z Landsteina a od něho přešlo vlastnictví Krumlovského panství na českou korunu.

1.4 Páni z Lipé a vláda pánů z Kravař

Český král Jan Lucemburský daroval toto panství již před 3. zářím roku 1319 nejvyššímu českému maršálkovi Jindřichu z Lipé. Nejspíše v období mezi roky 1313 a 1315.¹³ Třetí majitel z tohoto rodu Čeněk založil ve městě roku 1355 klášter Augustiniánů. Po jeho smrti vlastní Moravský Krumlov jeho strýc Hynek, který jej odprodal roku 1369 pánům z Kravař. Čtvrtý pán tohoto rodu na Krumlově, od roku 1411 zemský hejtman na Moravě, Ladislav z Kravař, který

⁸ Srov. MITÁČEK JIŘÍ, Založení města Moravský Krumlov. Od první písemné zmínky na práh husitských válek, in Moravský Krumlov ve ..., s. 39-76. s. 39.

⁹ Viz kapitola 2.1.

¹⁰ Srov. MITÁČEK, Založení města Moravský ..., s. 47.

¹¹ Srov. MITÁČEK, Založení města ..., s. 39.

¹² Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského ..., s. 21.

¹³ Srov. MITÁČEK, Založení města Moravský ..., s.54.

spravoval Krumlov jako poručník nezletilého Beneše, se přiklání k husitství. Beneš se správy Krumlova ujal v roce 1415 a i on byl přívržencem husitství. Když roku 1423 do nedalekých Ivančic přitáhl Jan Žižka z Trocnova s vojskem, zve do Krumlova nový majitel panství Jan VI. Jičínský z Kravař husitskou posádku, ačkoliv on sám byl katolík. Ta vyhnala z města katolické kněze a byla zavedena husitská bohoslužba. Na krátký čas byli snad husité z města vyhnáni Albrechtem V. Rakouským, zetěm císaře Zikmunda, avšak husité se ve městě opět usadili a podnikali z něj výpady až do Rakouska. V jedné z bitev v dolním Rakousku u města Retz byl v roce 1425 vážně zraněn a následně svým zraněním podlehl tábořský vůdce Bohuslav ze Švamberka, který je pochován v krumlovském farním kostele.

1.5 Krumlov podruhé v majetku rodu pánů z Lipé

Jan VI. z Kravař umírá roku 1433 a Krumlov se vrátil zpět do vlastnictví rodu pánů z Lipé. Tento rod udržoval úzké vztahy s Českým králem Jiřím z Poděbrad. Jindřich, pán na Krumlově, se dokonce oženil s královnou dcerou Barborou. Po vpádu krále Matyáše Uherského však Jindřich zrazuje svého tchána a přidává se na Matyášovu stranu. Na Krumlovském hradě lstí zajal Jiřímu syna, svého švagra Viktorína II., a 9. června 1469 jej předal Matyášovi.

V tomto roce stála ve městě na rohu náměstí modlitebna českých bratrů a byli zde již usazeni židé. Rod pánů z Lipé byl židům příznivěji nakloněn a za patřičný obnos jim umožňoval usadit se na jejich panství. Podle Ericha Sloschek se židé do Krumlova začali stěhovat po roce 1348, ve kterém Karel IV. povolil pánům z Lipé usazovat židy na jejich panstvích.¹⁴ Roku 1550 stála v Krumlově i luteránská modlitebna v Horní Pekařské ulici a nekatolíci byli všestranně podporováni, neboť manželka tehdejšího pána Bertholda z Lipé byla členkou jednoty bratrské. I další majitel Krumlova, Čeněk z Lipé, byl nakloněn nekatolíkům a snažil se prostřednictvím svého přítele Dr. Cato, osobního císařova lékaře, lobovat u Ferdinanda I. za náboženskou svobodu.

1.6 Konec pánů z Lipé a nástup Lichtenštejnů

Na Krumlově se vystřídalo celkem dvacet majitelů z rodu pánů z Lipé. Posledním byl Berthold Bohobud, kterému byl majetek zkonfiskován císařem Ferdinandem II. za jeho podporu stavovského povstání. Císař následně prodává Moravský Krumlov Gundakarovi

¹⁴ Srov. SLOSCHEK ERICH, Geschichte der Stadt Mährisch – Kromau, M.F. Lenk 1937 Znojmo s.166.

z Lichtenštejna. Za jeho vlády na Krumlově se z Moravského Krumlova stává výnosem Ferdinanda II. ze dne 20. prosince 1633 součástí dědičného knížectví Lichtenštejn.¹⁵

Za vlády knížete Hartmana se začala v Moravském Krumlově užívat jako úřední řeč němčina. Po jeho smrti dne 11. února 1686 se Krumlova ujal jeho syn Maxmilián Jakub Mořic, za jehož působení postihl město 25. dubna 1690 nejničivější požár v jeho historii, který strávil téměř celé město. Protože požár se na město rozšířil z židovské čtvrti, chtěl kníže Maxmilián oddělit židovská stavení od města zdí. Na prosby židů však od tohoto záměru upustil a oddělil ji pouze branami.¹⁶ Dne 20. ledna 1692 vydává zvláštní policejní řád pro město, ze kterého je patrné úsilí o rekatolizaci, neboť je v něm zapovězen pobyt nekatolíků ve městě, zákaz katolíkům sloužit židům a obsahuje i nařízení pravidelně navštěvovat nedělní a sváteční bohoslužby a pod pokutou dodržovat sváteční klid od práce a v době postní půst od masa.

Se změnami evropské politické situace se i císař rozhodl držet si stálou armádu, proto byla do Krumlova umístěna v roce 1701 kasárna pěchoty, což pro město znamenalo dobrý zdroj příjmu. Za knížete Maxmiliána Antonína postihla město v roce 1715 morová rána. Z doby knížete Karla z Lichtenštejna se zachovala požární směrnice, která určovala povinnosti jednotlivých cechů v případě požáru ve městě. Díky ní můžeme s jistotou zvědět, které cechy tehdy v Krumlově byly a jak vzrostl jejich společenský význam. V listině z 24. ledna 1787 je jmenováno sedmáct cechů. Výše zmiňovaný kníže Karel, který zemřel 21. února 1789, je považován za zakladatele tzv. mladší krumlovské linie rodu Lichtenštejn. Za jeho vnuka Karla Františka Antonína, který zdědil panství jako nezletilý, táhla Moravou francouzská vojska směrem ke Slavkovu, kde proběhla 2. prosince 1805 známá bitva tří císařů. Již 12. listopadu přijeli ke Krumlovu francouzští jezdci a žádali od města pod pohrůzkou drancování poplatků 6000 zl. ve stříbře. Nakonec se spokojili se 119 dukáty a 157 zlatých ve stříbře. Následně se do města 23. listopadu dostavil i sám císař Napoleon, který zde na zámku pobyl asi dvě hodiny a odjel směrem k Brnu. Po několika dnech obsadili Krumlov na pět dní pařížští uláni.

Když bylo v roce 1848 zrušeno nevolnictví, změnil se i poměr v Moravském Krumlově. Město dostalo své samosprávné orgány. O rok později se židovská obec sloučila

¹⁵ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského ..., s. 35

¹⁶ Srov. LERCH OTAKAR, Hospodářské poměry v Moravském Krumlově v 17. století, in 700 let města nad Rokytinou, s 34-45 s.41.

s městskou. V Moravském Krumlově měl na potom od roku 1850 sídlo okresní úřad zvaný též hejtmánství a okresní soud.¹⁷ Za své vzalo částečně i městské opevnění.

1.7 Konec rodu Lichtenštejnů a nástup Kinských

Rod Lichtenštejnů končí své působení na krumlovském panství v roce 1908, kdy 14. prosince umírá kníže Rudolf jako bezdětný. Jeho pohřbu v Moravském Krumlově se účastnil i následník trůnu arcivévoda František Ferdinand a další členové panovnického rodu.¹⁸

Rudolfem z Lichtenštejna vymřela roku 1908 sekundogeniturní větev tohoto rodu na Moravském Krumlově, jejíž příslušníci se proslavili zejména jako vojáci. Velkostatek tak zdědil syn Rudolfovy sestry Marie a Ferdinanda Bonaventury, 7. knížete Kinského Ferdinand Rudolf. Nový majitel vlastnil moravskokrumlovský velkostatek jen 8 let, a zemřel roku 1916, dříve, než jeho starší bratři, a proto na něj nepřešel knížecí titul. Toho se však později dočkal jeho nejstarší syn Oldřich Ferdinand, desátý kníže Kinský, poté, co se jeho strýc Rudolf vzdal majorátu i knížecího titulu.

1.8 Válečné útrapy města

Krumlovu se nevyhnuly ani válečné útrapy. Mimo obsazení města husity v době husitských válek obsadilo v roce 1645 Krumlov na 26 týdnů švédské vojsko. Roku 1663 dorazili k hradbám Krumlova turečtí jezdci a poničili stodoly a domy před hradbami. V důsledku Prusko – rakouských válek o rakouské dědictví obsadili město v roce 1743 na pět týdnů Prusové.¹⁹ Během tzv. Sedmileté války byl Krumlov stížen válečnými poplatky a pro značný úhyn dobytka ve městě a okolí se měšťané dostali na pokraj bídy. Při válce Rakouska s Francií a porážce u Ogruně tábořili u Krumlova francouzští vojáci v počtu asi 10 000 mužů od 14. července až do 30. října. Na zdejší panství, město i faru uvalil francouzský vojevůdce Massenou válečnou daň. Úhrnem přes 710 000 zl.²⁰ V důsledku Polského povstání byli do Krumlova od května 1831 až do února 1832 umístěni polští zajatci, kteří však byli pro své vzorné chování pro město spíše přínosem nežli válečnou pohromou. V červenci 1866 přichází do města znovu pruské vojsko a vybírá zde válečnou daň. Některé pruské oddíly se zde zdržely až do září.

¹⁷ Srov. CHLÁDKOVÁ MICHAELA, Život v Moravském Krumlově v letech 1850-1918, in Moravský Krumlov ve ..., s.139-150, s.139.

¹⁸ Srov. CHLÁDKOVÁ, Život v Moravském Krumlově ..., s.147.

¹⁹ Srov. SKOPAL JOSEF, MAŠTALÍŘOVI L a J, Moravský Krumlov od počátku 18. století do r. 1848 in 700 let města nad Rokytinou, s.46-54, s.48.

²⁰ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského ..., s. 55.

Období první světové války prožilo město jako součást habsburské monarchie. Paradoxně díky válce utichly ve městě národnostní třenice, protože většina jejich aktérů narukovala. Moravský Krumlov se potýkal s nedostatkem potravin, a tak jako i jiná města v monarchii zřídil v roce 1916 zásobovací komisi. Přesto se problémy se zásobováním stále zhoršovaly a ceny potravin abnormálně vzrostly.²¹

I druhá světová válka přinesla obyvatelům Krumlova mnohá utrpení. Město bylo na žádost místních Němců přičleněno do Říše, proto se mnoho českých obyvatel z města raději vystěhovalo na venkov. Druhá světová válka také zpečetila osud místní židovské komunity. Z dvaceti devíti osob židovské národnosti žijících před zábořem ve městě přežila holocaust jediná židovská dívka Erna Glucksmannová.²² Nejničivější událost druhé světové války se v Moravském Krumlově udála 7. května 1945. Město bylo v několika vlnách bombardováno postupující Rudou armádou a silně poničeno. Události druhé světové války zde zmiňují i přesto, že nezapadají do časového údobí, o kterém tato práce pojednává. Neboť během války byla zasažena budova radnice, kde byl uložen archiv. Budova lehla popelem a s ní i písemnosti, které v archivu po Němcích ještě zbyly. Ale ani to nebylo všechno. Archiválie, které zůstaly v zámku, měly být podle některých pamětníků vhozeny pod zámek do řeky Rokytné, nebo zakopány v zámeckém příkopě.²³ Část se po válce podařilo zachránit, ale většina dokumentů byla ztracena. Důvod, který vedl Rudou armádu k bombardování města na samém sklonku války, není znám. Farní kronika o tom píše toto: „V květnu proudilo městem i krajem mnoho německých uprchlíků i vojska. Několik tanků bylo ve městě, a to dělalo dojem, že se Němci budou bránit pronikání RA. Nějaký zbrklý občan hlásil to ruskému velení v Ivančicích a následkem byl letecký útok na Krumlov v pondělí 7. května – tedy 2 dny před koncem války.“²⁴ Vnitřní historické město bylo z velké části zničeno. Jen zázrakem nebyl vážně zasažen zámek, ani farní kostel.

²¹ Srov. CHLÁDKOVÁ MICHAELA, Na vzestupu. Život v Moravském Krumlově v letech 1850-1918, in Moravský Krumlov ve ..., s.139-150, s.150.

²² Srov GRUNOVÁ EVA, KLENOVSKÝ JAROSLAV, Židovská obec v Moravském Krumlově, Moravský Krumlov 2002, s. 11.

²³ CHLÁDKOVÁ, MICHAELA: K otázce dochování archivu města Moravský Krumlov, Ročenka Státního okresního archivu ve Znojmě 1998, Znojmo 1999, s. 91-97.

²⁴ Cit. Farní kronika, rok 1945, uložena farní úřad Moravský Krumlov, s. 135.

2 Historie farnosti

2.1 Založení farnosti

První kostel v Moravském Krumlově, o kterém nalézáme písemné zmínky, byl dnes již zaniklý tzv. „špitální kostel“ zasvěcený Nejsvětější Trojici. Postaven byl v roce 1237, jak dokládá nápis na hlavním oltáři nalezený při opravách v roce 1880. Tento kostel patřil později k místnímu špitálu, který měl ve vlastnictví řád německých rytířů.²⁵ Kostel se nacházel v blízkosti výše zmíněného naleziště pozůstatků raně středověké vesnice.²⁶ Brzy se stal kostelem farním.²⁷ Do té doby byl Krumlov nejspíš přiřazen k nedaleké Rokytné, která byla do roku 1146 hlavním hradiskem župy rokytenské. Hradiště Rokytná bylo zničeno i s předhradím při trestné výpravě Otty Olomouckého proti Konrádu Znojenskému, který přepadl u Úsobrna biskupa Zdíka. Jaké byly poměry zdejší farnosti po zničení Rokytné, přesně nevíme. Je pouze známo, že v roce 1190 byla louckému klášteru zapsána kaple sv. Jana v Rokytné. O rokytenské faře víme, že od roku 1247 do šestnáctého století náležela probošství sv. Hypolita ve Znojmě. Kostel v Rokytné byl králem Václavem I. v listině z 6. dubna 1253 zapsán špitálu sv. Františka v Praze.

Malý špitální kostel se brzy stal pro rozvíjející se Krumlov nedostačujícím, a proto byl nedaleko postaven kostel nový. Farní kostel zbudoval řád německých rytířů za pomoci vrchnosti a dobrodinců. Zasvěcen byl v roce 1248 svatému Vavřincovi, jak vyplývá ze zprávy krumlovského faráře Jiřího Pynuse, kterou zaslal r. 1653 Olomoucké konzistoři. Komtureové řádu se uvázali v jeho správu.²⁸

Podle jiných výkladů byla farnost Moravský Krumlov v rukou řádu již od dob Přemysla Otakara I. Tato teorie se opírá o listinu krále Václava I. z 12. května 1237, ve které je pasáž o majetcích v blízkosti Moravského Krumlova, jako byl například farní kostel v Hostěradicích, v níž je jmenována i farnost včetně desátku v blízkém Tvmnowe. Někteří badatelé ztotožňují Tvmnow přímo s Krumlovem. Pravděpodobně se však jedná spíše o dnes již zaniklou obec

²⁵ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského..., s. 73.

Podle některých pramenů řád německých rytířů špitál pouze spravoval a založen byl světskou vrchností, konkrétně Bertoldem I. z Lipé r. 1346.

²⁶ Viz kapitola 1.2.

²⁷ Někteří historikové kladou stavbu špitálního kostela do první poloviny čtrnáctého století, tedy až po stavbě kostela farního.

²⁸ Srov. MITÁČEK, Založení města Moravský ..., s.60.

Topanov, ležící dříve nedaleko Krumlova, která i v pozdějších letech náležela řádu německých rytířů.²⁹

2.2 Řád německých rytířů v českých zemích

Protože řád německých rytířů hrál v počátcích moravskokrumlovské farnosti významnou roli, seznámíme se s ním blíže. Historie řádu německých rytířů se začala psát roku 1190. Při obléhání Akkonu během třetí křížové výpravy založili námořníci z Brém a Lübecku polní špitál, který měl sloužit poutníkům do Svaté země. Prvním představeným takto vzniklého špitálního bratrstva se stal Sibrand.³⁰ Jiní badatelé se domnívají, že počátky špitálního bratrstva, z kterého se později vytvořil řád německých rytířů, je třeba hledat mnohem dříve v samotném svatém městě Jeruzalémě.³¹ Přesvědčivé písemné podklady je však možno doložit až od výše zmíněného roku 1190.

Příznivcem tohoto podniku se stal i vévoda Fridrich Švábský, proto bylo vedení špitálu po odchodu Lübečanů a Brémanů předáno dvěma mužům z jeho blízkosti. Kaplanu Konrádovi a komořímu Burchardovi. Ti zasvětili ústav Matce Boží a nazvali jej „Hospitale sancte Marie Theutunicorum in Ierusalem“ - Špitál Panny Marie Němců v Jeruzalémě. Již v následujícím roce 6. února se špitál dostal pod ochranu papeže Klementa III. A 21. prosince 1196 mu papež Celestin III. potvrdil práva, majetky a výsady. Tím postavil špitál na roveň ostatním rytířským řádům.³² Lazaretní bratrstvo se postupně přeměnilo na samostatný rytířský řád. Roku 1199, dne 19. února, potvrdil nově vznikajícímu řádu papež Inocenc III. propůjčení templářské a johanitské řehole a pověřil bratry, kteří se o nemocnici starali, bojem proti pohanům. Jeho prvním sídlem se stalo Akko (Acre). Mistrem bratrstva byl v té době Heinrich Walpot.³³ Hlavním posláním řádu byla od té doby nejen špitální péče, ale i boj s nevěřícími. Řád se velmi rychle rozšířil po celé Evropě, zvláště pak na jejím severu v Pobaltí. Na území Pruska vznikl mocný, dobře organizovaný a hospodářsky prosperující Stát Řádu německých rytířů.

²⁹ Srov. MITÁČEK, Založení města Moravský ..., s.60.

³⁰ Srov. JAN LIBOR, SKŘIVÁNEK FRANTIŠEK, Němečtí rytíři v českých zemích, Praha: Synergon, 1997, s.11

³¹ ADAM PETR, Němečtí rytíři, Osík u Litomyšle, Trinitas, 1998, s. 9.

³² Srov. JAN, SKŘIVÁNEK, Němečtí rytíři ..., s. 13

³³ Tamtéž.

Němečtí rytíři se brzy dostali i do českých zemí. Již 15. dubna 1204 potvrdil řádu Inocenc III. majetky získané v Čechách od Přemysla Otakara I. a na Moravě od jeho bratra markraběte Vladislava Jindřicha, který je v listině dokonce označen za zakladatele řádu.

„Kvůli vám, milovaní v Pánu synové, a shodující se vděčně s vašimi oprávněnými žádostmi, potvrzujeme vám apoštolskou autoritou a upevňujeme ochranou tohoto listu majetky, které vám milý syn, vznešený muž markrabě moravský, zakladatel vašeho domu, a nejdražší v Kristu syn náš, český král, se zbožným úmyslem udělili a jež dle práva a pokojně držíte.“³⁴

Podle M. Wihody vzniklo první řádové sídlo v Praze mezi lety 1197–1203 s největší pravděpodobností za přispění markraběte Vladislava Jindřicha.³⁵ Řád je Přemyslovci štědře obdarováván. Další majetky řádu v Čechách potvrzuje Inocenc III. již 11. dubna 1207. Po smrti markraběte Vladislava Jindřicha vydává v Olomouci Přemysl Otakar I. 26. srpna 1222 imunitní privilegium, kterým potvrzuje řádu všechny statky, kterými byl řád v českých zemích doposud nadán, osvobodil jej od povinností, které měl vykonávat ku potřebě panovníka. Dále osvobodil řádové bratry od plateb mýta a jejich poddané od roboty pro hradská centra, kterou mohli řádoví bratři využívat ke své potřebě. Taktéž byly řádu uděleny mnohé soudní imunity. Majetky řádu v Čechách a na Moravě se rozhojňovaly, o čemž svědčí záznamy o obchodech s řádem premonstrátů a o prodeji původního sídla řádu v Praze panovnickému rodu.

V té době se formuje i organizační systém řádu. Roku 1233 byly českomoravské državy řádu povýšeny na samostatnou bailii.³⁶ Českomoravská bailie měla vlastního komtura Rudgera, který však podléhal Hermanu Balkovi, jenž je spojován s počátky řádového panství v Prusku. Do té doby české země pravděpodobně spadaly pod pravomoc mistra pro Německo. Z důvodu potřeby silně ekonomicky zajištěného zázemí pro podniky řádu v Prusku, stala se česká bailie pro svou polohu důležitou jednotkou v organizační struktuře řádu.

V již výše zmíněné listině z 12. května 1237, ve které potvrdil král Václav řádu všechny doposud získané majetky jak v Čechách, tak na Moravě, nalézáme mnohá jména moravských statků poprvé. Například Novosedlice – budoucí Slavkov u Brna, ve kterém vznikla významná komenda řádu. Setkáváme se i se jmény míst v blízkosti Moravského Krumlova, jako jsou již zmíněný Tumnov (možná samotný Krumlov), Hostěradice (místní komenda patřila také

³⁴ Cit. JAN, SKŘIVÁNEK, Němečtí rytíři s.11

³⁵ Srov. JAN, SKŘIVÁNEK, Němečtí rytíři s.14

³⁶ ADAM, Němečtí rytíři ..., s. 63.

k významnějším) a nedaleké Dukovany.³⁷ Tato listina je jasným dokladem narůstající hospodářské síly řádu a jeho českomoravské větve.

Po panovnických donacích přicházejí dary od místní šlechty, která je řádu neméně nakloněná. Tato obdarování z počátku taktéž schvaloval panovník, a tak se nám dochovaly souhlasy s dary paní Domaslavy z Miletína z 19. října 1241. O rok později 7. července potvrdil král dar Jana z Polné. Z daru tohoto pána byla založena drobovická komenda, která se ve 13 a na počátku 14. století stala nejvýznamnější komendou celé bailie.³⁸ Další dary přicházely od mnohých rodů. Fridrich z Chomutova daroval rytířům město Chomutov s přilehlými vesnicemi. V místě vzniklá komenda přebírá od poloviny 14. století prvenství mezi komendami v českých zemích. Dalšími podporovateli řádu byli například i Vítkovci.

Velmistr řádu Poppo von Osternohe přesvědčil českého krále Přemysla Otakara II. k účasti na výpravě proti Prusům v roce 1254, při které byl založen Královec. Tamní komturství řádu od té doby užívá pečeť s postavou krále sedícího na trůnu. Král vydal během výpravy v Elbingu 17. ledna 1255 listinu, jíž bral řádové statky ve svých zemích pod svou ochranu. Toto i druhé Přemyslovo tažení do Pruska v roce 1267 potvrzuje neutuchající dobré vztahy mezi řádem a českým panovnickým rodem. Do Pruska doprovázeli na přelomu let 1254/1255 krále Přemysla Otakara II. společně s dalšími českými a rakouskými pány i Vítek z Hradce a Vok z Rožmberka, což svědčí o široké podpoře řádu ze strany české šlechty.³⁹

I v dalších letech podporují čeští panovníci řád německých rytířů. Po nástupu Lucemburků se pro krále Jana stal řád přirozeným spojencem proti Polsku ve sporu o Slezsko. Český král podporoval i řádová tažení proti Litvě v letech 1329, 1337 a 1345. Jeho syn Karel IV. po počátečních nesouladech, způsobených tím, že řád v říšské politice podporoval jeho protivníka Ludvíka Bavora, potvrdil nakonec řádu všechna privilegia Fridricha II. a připojil výsady pro některé německé komendy.⁴⁰ Až jeho nástupce Václav IV. a jeho bratr Zikmund nebyli řádu příznivě nakloněni.⁴¹ V soudních sporech o Žmuď mezi Litvou a řádem, které řídili, však oba králové rozhodli ve prospěch řádu⁴², což by nesvědčilo o nějaké zvlášť silné

³⁷ Srov. JAN, SKŘIVÁNEK, Němečtí rytíři s.11.

³⁸ Srov. JAN LIBOR, Čeští a moravští šlechtici jako podporovatelé a členové rytířských duchovních řádů, in: MIKULICOVÁ Mlada – KUBÍN Petr (eds.), In omnibus caritas. K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece, Praha, Karolinum 2002, s. 289–303. s 297.

³⁹ Srov. JAN, Čeští a moravští šlechtici s 299.

⁴⁰ Srov. JAN, SKŘIVÁNEK, Němečtí rytíři.... s. 53.

⁴¹ Srov. ADAM, Němečtí rytíři....., s. 49.

⁴² Srov. Tamtéž.

nevraživosti českých panovníků vůči řádu. Václavovo spojenectví s Polskem znamenalo pro českou bailii ztrátu dosavadního zajištění. Král se neostýchal sahat na řádové majetky a požadovat po řádu poplatky, kterých byl doposud uchráněn. To přivedlo českou větev řádu do finančních potíží.⁴³ Poté, co řád zakoupil území Nové marky, vzrostlo napětí mezi Polskem a řádem natolik, že se již nezdařilo udržet mír. Řád byl poražen spojeným polskolitevským vojskem v bitvě u Grunwaldu (Tannenbergu) 15. července 1410. Tato bitva znamenala ústup řádu z výsluní a jeho hospodářský propad. Řád se před bitvou u českého krále zadlužil a v roce 1411 dal v zástavu za další půjčku statky českomoravské bailie. Tento rok tak představuje její praktický zánik. Z dříve tak bohatého majetku zůstávají v Čechách a na Moravě pod správou řádu jen některé fary a nemnohé komendy.⁴⁴ Řád se do zemí koruny české navrátil v podstatě až na konci sedmnáctého století.⁴⁵

2.3 První zmínky o krumlovských farářích

Řád německých rytířů hrál v době vzniku Krumlova zásadní roli v duchovní správě města. Svědčí o tom několik listinných dokladů, na kterých jsou zmiňována jména komturů z Krumlova, kteří sloužili zároveň jako místní faráři. Například je jako svědek zmiňován na darovací listině z 30. dubna 1295 fráter Hermannus de Crumnov.⁴⁶ V další darovací listině z roku 1300 je jmenován Wolfram, plebán v Krumlově.⁴⁷

Podle Antonína Ugwitze stál v Krumlově již v roce 1289 špitál jako vlastnictví komendy řádu německých rytířů.⁴⁸ Jiní se domnívají, že krumlovský špitál založil listinou z 10. prosince 1346 Bertold I. z Lipé a dal jej do správy řádu německých rytířů. Nicméně o devět let později zakládá Čeněk III. z Lipé v Krumlově klášter augustiniánů eremitů a jako odškodnění řádu německých rytířů věnuje špitálu mnohá práva a majetky. Na darovacích listinách z 13. ledna jsou jmenováni komtur Jan z Krumlova, dále také zemský komtur Rudolf z Homburku a další komturové

⁴³ Srov. JAN, SKŘIVÁNEK, Němečtí rytíři ... s. 54.

⁴⁴ Srov. JAN, SKŘIVÁNEK, Němečtí rytíři s.55.

⁴⁵ Srov. JAN LIBOR, Bratři špitálu Panny Marie v českých zemích 1204–1411, Tišnov, Sursum, 1995. s. 47.

⁴⁶ Srov. FOLTÝN DUŠAN, Encyklopedie moravských a slezských klášterů, s. 442

⁴⁷ Srov. MITÁČEK, Založení města Moravský ..., s. 61.

⁴⁸ Srov. UGWITZ ANTONÍN, Příběhy města Moravského ..., s. 88.

ve Slavkově, Hostěradicích, Polné a Hrotovicích.⁴⁹ Tato skutečnost dokazuje patronátní právo řádu německých rytířů nad farou v Moravském Krumlově.

2.4 Historie kláštera v Moravském Krumlově během působení augustiniánských eremitů

V roce 1348 se rozhodl majitel krumlovského panství a hradu pan Vincenc III. z Lipé,⁵⁰ část svého bohatého jmění věnovat Božímu dílu a na památku svých předků a svou vlastní, založil klášter ve svém městě – Moravském Krumlově. V roce 1349 se setkal s generálním opatem augustiniánských eremitů Thomasem de Argentina, obrátil se na olomouckého biskupa, českého krále Karla IV., jeho bratra moravského markraběte Jana, a konečně na papeže Inocence VI. do Avignonu, neboť na něm záleželo, zda povolí založení plánovaného kláštera. Papež udělil v dopise z 22. února 1354 generálovi řádu nutné povolení. Vincenc III. směl v opevněném městě Krumlově na vhodném místě zřídit klášter s kostelem nebo kaplí, s hřbitovem, zvoničkou a dalšími nutnými stavbami pro 12 bratří jmenovaného řádu. Kdy započal Vincenc III. se stavbou kláštera, není známo. Snad po návratu z římského tažení Karla IV. Rok 1355 jako rok založení kláštera se odvozuje z již výše zmíněné dohody ze dne 13. ledna s řádem německých rytířů, ve které se mluví o založení kláštera.⁵¹

Vlastní fundační dohoda není známa. Petr Beckler vypravuje ve svém díle *Historiae Hovorae* o tom, že poslední pán z Lipé se zmiňuje, že od svých předků slyšel a četl, že při budování a nadaci tohoto znamenitého kláštera na Moravě bylo výslovně smluveno: když se donátoři nebo dobrodinci kláštera a jejich potomci octnou v chudobě, je klášter povinen je vydržovat.⁵²

Zařízené klášterní budovy byly obsazeny augustiniánskými eremity. Za převora Niklase se dělo první darování. 5. ledna 1356 daroval Konrad sluha pánů z Lipé a jeho žena ovocnou zahradu a vinohrad. Také Vincenc III. z Lipé klášter bohatě obdaroval. Daroval klášteru chov ryb pro vlastní potřebu v potoku Rotigel od krumlovského rybníka až po rybník v obci Tumpnaw.⁵³ Zdá se však, že v Krumlově nebyli někteří ze založení kláštera nadšeni, neboť

⁴⁹ Srov. MITÁČEK, Založení města Moravský ..., s. 63.

⁵⁰ V českých pramenech uváděno jméno Čeněk

⁵¹ Srov. SLOSCHKEK, Geschichte der Stadt ..., s. 137

⁵² Cit. DANCINGEROVÁ HANA, Historie kláštera a klášterního kostela sv. Bartoloměje v Moravském Krumlově, nepublikovaná seminární práce, katedra církevních dějin, Olomouc 2000, uložena na farním úřadě Moravský Krumlov, s. 5

⁵³ Snad se myslí dnes již zaniklá obec Tupanov, v blízkosti dnešní obce Rybníky

Vincenc III. z Lipé v roce 1356 zakázal bránit dobročinným nadacím klášteru pod pohrůzkou pokuty.⁵⁴ Vincenc III. nadal 6. února 1360 klášter dvorem v Dobelicích, vinohradem „im Spanitzer Gebirge,“ sadem a loukou. Z velké úcty k vzácné krvi Kristově daroval klášteru 6. června 1363 jižní část svého lesa, která se nazývala Freiwald, u cesty na Vedrovice až k vyvýšenině Leskounu. Jakožto zakladatel a velký donátor kláštera byl Vincenc III. po své smrti 1. září v roce 1363 uložen k věčnému spánku v kostele, který vybudoval a sice v kapli Těla Kristova.⁵⁵ Podle jiných pramenů odpočívá klášterní donátor přímo pod hlavním oltářem.⁵⁶

Synovec a dědic Vincence III. z Lipé, Jindřich III. z Lipé nechal hořet nad hrobkou svého milovaného strýce věčné světlo a k jeho udržování daroval klášteru 1,5 marky⁵⁷ z ročních výnosů krumlovských statků.⁵⁸ Jindřich III. byl vlastně takovým druhým zakladatelem kláštera, neboť klášter dostatečně finančně zajistil, protože mu dal roční důchod 50 marek, které dostal z města Hohenmaut. Řeholníci byli za to vázáni povinnostmi, které se týkaly uctívání památky zemřelých dobrodinců, pánů z Lipé, ale i rozdělení peněz. Z padesáti marek si směli řeholníci pro svoji potřebu ponechat deset marek a čtyřicet měli věnovat na dokončení klášterní budovy. Po dostavbě kláštera patřily peníze klášteru. Dohoda byla sjednána s vědomím provinciála a převora brněnského kláštera u sv. Tomáše. Z toho je zřejmé, že krumlovský klášter byl závislý na brněnském, tedy mateřském klášteře.⁵⁹ V roce 1381 daroval Jindřich III. z Lipé⁶⁰ konventu čtyři marky z ročních úroků z vesnice Našiměřice a jeho paní Eufemie v roce 1382 tři marky. V té době byla stavba kláštera již zcela ukončena. Klášterní majetek se dařilo zvelebovat nejen darováním, ale i nákupy. Hartung z Weitmühlu koupil dvě měřice ročního pachtovného a jiné důchody v hrubšickém mlýně souhrně asi za deset marek. Také za převora Johana Probstela klášter rozmnožil své majetky nákupy. Koupil rybník v Dobelicích, další roční úroky a mlýn s loukami, zahradami, vodou a ročními úroky. Prodávající si dali podmínku, že musejí nechat mlít obyvatele vesnice Rybníky. Krumlovský klášter nebyl opomíjen ani v testamentech. Získal tak Mýtné z Hosterlitz,⁶¹ které činilo kolem sta marek.⁶²

⁵⁴ Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt ... s. 138.

⁵⁵ Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt ... s. 136.

⁵⁶ Srov. VOŠTERA, A. Moravský Krumlov léta 1052–1622. uloženo v městském muzeu v Mor. Krumlově s. 18. Pan Voštera se odvolává na Cod. dipl. mor. IX – 241 .3

⁵⁷ jedna marka se rovná jedné hřivně českých grošů

⁵⁸ Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt s. 140.

⁵⁹ Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt ... s. 138,139

⁶⁰ V té době vlastnili Moravský Krumlov již páni z Kravař a Jindřich z Lipé od roku 1368 sídlil na nedalekém hradě Templštejn.

⁶¹ Český název obce dnes je Hostěradice

⁶² Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt ... s. 140.

V roce 1400 byl jmenován převorem Johan von Dürnholz. Převor od sv. Tomáše v Brně Johann Retz požádal jménem augustiniánských klášterů na Moravě olomouckého biskupa Jana IX., aby navrženým klášterům udělil pravomoc zpovídat. Tuto pravomoc získalo pět kněží z Krumlovského kláštera včetně převora.

Husitské války zasáhly drasticky do života v Krumlovském klášteře. Zvláště majetek kláštera byl mnohým trnem v oku. Dozvídáme se o tom ze stížnosti krumlovského převora panu Jindřichu z Lipé. Důvodem stížnosti byl uloupený vinohrad. Pán z Lipé nařídil vinohrad vrátit a klášter více neobtěžovat. V tom stejném roce si stěžoval převor Petr von Plumenau na nedodržování dohody s převorem Pavlem z roku 1390. Nouze a ohrožování kláštera byly stále horší. V roce 1421 bylo doporučeno převorovi Niklasi Svouczarovi prodat 2 marky ročních úroků, aby řeholníci netrpěli nouzí. Konvent u sv. Michala v Brně podal stížnost proti Lackovi z Kravař, který tyto úroky zadržoval. Do největší nouze se ale klášter dostal, když majitelé Krumlova na svém zámku přijali r. 1423 posádku táboritů. Klášter se udržel ještě nějakou dobu díky opavskému vévodovi, který byl katolíkem a měl za manželku dceru Jana VI. z Kravař. Přesto musel klášter dělat dluhy. Na konci roku 1424 byli řeholníci ze svého kláštera vyhnáni. Přijetí se jim dostalo v jejich mateřském klášteře v Brně.⁶³ Po vymření rodu pánů z Kravař stali se majiteli Krumlova opět páni z Lipé. Po husitských válkách se kolem roku 1455 vrátili augustiniáni do zpusťového kláštera. Svůj majetek však našli z velké části v rukou husitských laiků. Bratřím chybělo obydlí a nejnütnější životní podmínky. Jindřich IX. z Lipé nebyl katolík a klášteru odepřel ochranu. Bratři byli všemožně osočováni, trpěli nedostatkem, dluhy nemohly být zaplaceny. V právních knihách se hovoří o žalobách a rozepřích. Například Bertold III. prodal 13.července 1437 Václavovi z Kravař les, který byl předtím, a to již 6. června 1363 darován klášteru „na věčné časy“.

I v těchto zlých časech se však našli dobrodinci. V roce 1488 darovala vdova, paní Ursula Muchapek klášteru prostředky na pořízení zvonu a vydláždění klášterního dvora. K majetku kláštera patřil v roce 1471 také dům v Brně v Nonnengasse. Klášterní majetek však stále pustl, jeho hodnota klesala a jednotlivá pole musela zůstat ležet ladem. Převor Andreas Schneewolf byl nucen prodat se schválením pana Viléma z Pernštejna, který tehdy spravoval krumlovské panství místo nezletilého Jindřicha z Lipé, pozemek nad kamenolomem. V roce 1497 tentýž převor odstoupil krumlovským a rakšickým občanům pozemky s tím, že z nich udělají vinice. Zápis o tomto obchodu je posledním písemným dokumentem o augustiniánském

⁶³ Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt ... s. 141.

klášteře v Moravském Krumlově.⁶⁴ V roce 1500 augustiniánští eremité opustili Krumlov. Letopisy od sv. Tomáše k tomu v roce 1521 krátce poznamenávají: „probabiliter ab haereticis pulsi sunt“ Když Jindřich IX. z Lipé začal přestavovat krumlovský zámek v roce 1513, bral stavební materiál z ruin kláštera na zámecké stáje. To byl konec velké nadace Vincence III. z Lipé.⁶⁵

2.5 Další doložené působení řádu německých rytířů v Moravském Krumlově

Mnohé další záznamy o darech pro řád německých rytířů dokládají působení řádu jako správce farnosti až do počátku patnáctého století. Tak roku 1367 farář a komtur v jedné osobě jménem Reymboth potvrdil, že jistý Frenclin z Gorvic daroval chrámu Páně drahokamy vykládaný pás po své ženě Markétě a půl vinohradu v Kurdějově za to, že jemu a jeho ženě budou zajištěna v kostele hrobová místa a budou za ně slouženy zádušní mše svaté.⁶⁶ V oznamovací listině zemského komtura řádu v Čechách a na Moravě bratra Budko z Essen z roku 1371 je zmíněna i zdejší škola.⁶⁷ Podle toho se zdá pravděpodobné, že řád již brzy po svém usazení v Krumlově, zde zřídil školu, která stála poblíž fary. V zápise ze 4. října jsou stanoveny platby, které plynou správci školy z odsloužených vigilií. Správce má dostat jeden a půl groše a chudí žáci po šesti fenicích.⁶⁸ Listina je zápisem o daru dědice Frenclina z Kurdějova pro kostel v Moravském Krumlově. Frenclin daroval vinohrad v Kurdějově a deset hřiven „velkých penízů Pražské mince“ za příčinou spasení své duše a duší jeho předků. V případě, že by se požadované bohoslužby nekonaly, podle přání dárce měl být vinohrad předán měšťanům krumlovským a ti z výtěžku měli vyplácet chudým až do doby, než se začnou zádušní bohoslužby opět sloužit.⁶⁹ Nejvýznamnější nadaci získal řádový kostel v roce 1406 od městské obce Krumlovské, zastoupené tehdejším rychtářem Tomanem, purkmistrem Iriczerem a dalšími předními muži města, kteří jménem celé obce složili tehdejšímu komturovi a farářům

⁶⁴ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského ..., s. 74.

⁶⁵ Srov. SLOSCHKEK, Geschichte der Stadt ..., s. 142, 143.

⁶⁶ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského ..., s. 76.

⁶⁷ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského ..., s. 93.

⁶⁸ Srov. MITÁČEK, Založení města ..., s.64.

⁶⁹ Srov. HODEČEK DALIBOR, Doba husitská a její dozvuky (1419-1526), in BRŮCKOVÁ MARIE – FIŠER ZDENĚK (red.), Moravský Krumlov ve svých osudech, Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 2009, s.78.

Františku z Bíliny sedmdesát hřiven pražských grošů.⁷⁰ Z těchto peněz měl být vytvořen fond na financování každodenní ranní mše ve farním kostele.⁷¹

Působení řádu německých rytířů v Krumlově lze písemně doložit i z dochovaných řádových účetních knih z let 1382 až 1411. V těchto knihách je možné najít informace o velikosti zdejší komendy, která se řadí mezi středně velké. V roce 1382 zde setrvali čtyři řádoví bratři a tři světští kaplani. Tehdejší roční příjmy řádového domu činily mimo naturálie dvacet dva hřiven pražských grošů. V zápise z následujícího roku je jako komtur v Krumlově jmenován jakýsi bratr Jakub. O rok později je jako krumlovský komtur jmenován již bratr Racek, který setrívá v úřadě do roku 1388. Na přelomu století se podle účetních záznamů komenda v Krumlově dostává do finančních potíží a zadluhuje se. V roce 1406 za již zmiňovaného komtura Františka z Bíliny nevykázal místní řádový dům žádné finanční prostředky.

Zápis v účetní knize z roku 1408 nám dává poznat, jaké vybavení se nacházelo uvnitř komendy a ve farním kostele. Tento poměrně podrobný zápis byl nejspíš pořízen při předání komendy Františkem z Bíliny novému komturovi Šimonu z Budějovic. Místní chrám byl na tehdejší dobu velmi dobře vybaven liturgickými knihami. V zápise jsou i uvedena jména zde působících spolubratrů a světských kněží. Byli to konventuálové Pavel a Kristián, dále kazatel Léva a kaplan Petr.⁷² Z počtu zde působících osob spojených s řádem je možné odvodit úpadek krumlovské komendy, protože ještě podle soupisu z účetní knihy z let 1382-1392 byli v Moravském Krumlově čtyři bratři a tři světští kněží.⁷³

2.6 Od doby husitské až po stavovské povstání

Zlomový bod v historii farnosti nastal obsazením města husitskou posádkou v roce 1423 a podruhé na podzim roku 1424. Za doby pobytu husitských vojsk ve městě a na zdejším hradě, byli z města vyhnáni všichni katoličtí kněží a zavedena husitská bohoslužba.⁷⁴ Husité se zde drželi až do roku 1429. Během jejich působení byly ve městě poničeny všechny kostely. Farní kostel byl po jejich odchodu znovu obnoven a 10. srpna 1446 ho slavnostně vysvětil olomoucký světící biskup Vilém z Kolína.⁷⁵ Kostel s pěti dřevěnými

⁷⁰ Dle Moravského počtu jedna hřivna 64 grošů.

⁷¹ Srov. UGWITZ ANTONÍN, Příběhy města Moravského, s. 78.

⁷² Srov. MITÁČEK, Založení města, s. 68.

⁷³ Srov. JAN, Bratři špitálu..., s. 43.

⁷⁴ Srov. PROCHÁZKA, HOLEŠOVSKÝ, Památné historické stavby města Moravského Krumlova, in NOVÁK J. (red.), Moravský Krumlov 700 let města nad Rokytinou, s. 90-100, s.97.

⁷⁵ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského, s. 74.

oltáři zasvětil Jménu Páně a apoštolům Petrovi a Pavlovi. Obnovený kostel však brzy vyhořel. Stalo se tak v roce 1452, kdy 15. února lehlo popelem ještě 13 domů i s radnicí.⁷⁶

Do komendy řádu německých rytířů se nejspíše na krátký čas vrátili původní zde působící bratři. Avšak řád zde dlouho nevydržel. Nikolas Weinknecht, bývalý krumlovský komtur, žil bez úřadu od roku 1427 v Krnově a přesto, že v roce 1454 podal zemský komtur Vilém ze Schombergu zprávu velmistrovovi řádu Ludvíkovi z Ehrlichshausenu o tom, že krumlovská fara patří řádu, v relaci z roku 1459 je tato zapsána jako obsazená nekatolíky.⁷⁷ Je tedy patrné, že situace řádu v Moravském Krumlově v té době nebyla zdaleka jednoduchá. Dalších zmínek o řádu německých rytířů v Moravském Krumlově nenalzáme. Definitivní tečkou za jeho působením ve městě byla pravděpodobně návštěva krále Jiřího z Poděbrad na krumlovském panství v roce 1458.

Po odchodu německých rytířů připadl farní patronát vrchnosti, která inklinovala k husitství. Stejně tak patronát nad školou. Péči o špitál předal rod pánů z Lipé městu.⁷⁸ K zajištění chodu špitálu byly i nadále používány dary dobrodinců. Například dne 7. ledna 1469 pořídila Eliška z Březnice testament, ve kterém odkázala krumlovskému špitálu dvě kopy ročního platu ze dvou lánů poblíž Slavětic směrem k Dalešicím. Dar učinila za duše svých předků a měl špitálu plynout věčně. Peníze byly vypláceny ve dvou splátkách: jedna 24. dubna, na svatého Jiří, a druhá na svatého Václava 28. září. Ve své závěti napsala: „aby to mezi chudé do špitála dali, a je o to rozdělili, tak aby sobě na své potřeby obrátili, kamžby jim k potřebě bylo.“⁷⁹ Za garanty řádného vyplácení peněz zvolila Eliška krumlovského rychtáře a konšele. Ti měli převzít rozdělování peněz chudým i v tom případě, že by špitál přišel k úhoně. Pak měli peníze rozdělovat přímo mezi chudé ve městě.⁸⁰

O náboženském životě v Moravském Krumlově ve zbytku patnáctého století a v první polovině století šestnáctého nemáme mnoho písemných zpráv. Vzhledem k příklonu pánů z Lipé k utrakvismu lze předpokládat odklon od katolictví i u širších vrstev obyvatelstva. Ve druhé čtvrtině šestnáctého století je v Krumlově část obyvatel vyznání luteránského, což lze doložit existencí luteránské modlitebny v tzv. Horní Pekařské ulici.⁸¹

⁷⁶ Srov. SAMEK BOHUMIL, Umělecké památky Moravy a Slezska 2 Praha 1999, s.585, (sv. 2: váz)

⁷⁷ Srov. SLOSCHKEK, Geschichte der Stadt ..., s.126

⁷⁸ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského ..., s. 89.

⁷⁹ Srov. HODEČEK, Doba husitská ..., s.86.

⁸⁰ Srov. Tamtéž.

⁸¹ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského s. 32

Je pravděpodobné, že převážná část místních luteránů náležela k německé národnosti, neboť v českojazyčném prostředí se uchytila v drtivé většině Jednota bratrská, která se těšila podpoře vrchnosti. Tato církev měla v Krumlově hned dvě modlitebny, z nichž jedna stála přímo na náměstí.⁸² Je také známo, že v roce 1553 byl na místní faře nekatolický kněz Jiří, a v roce 1564 kněz Havel,⁸³ z čehož lze usuzovat, že utrakvisté obsadili i místní kostel. Pravděpodobnost, že fara byla již od roku 1459 neustále obsazována nekatolíky, zvyšuje i ten fakt, že po odchodu řádu německých rytířů připadlo patronátní právo pánům z Lipé.

Ačkoliv Pertold z Lipé přestoupil v počátku druhé poloviny šestnáctého století na katolickou víru, přesto umožňoval působení bratrských sborů na svém panství jak v Moravském Krumlově, tak v nedalekých Ivančicích. Jeho žena byla dokonce členkou krumlovského sboru Jednoty bratrské. Podle dochované zprávy z roku 1568 mu to bylo vyčítáno tehdejším podkomořím Jáchymem Zoubkem na banketu po zasedání moravského zemského sněmu. Jáchym Zoubek vyčítal Pertoldovi, že i přes zákaz císaře trpí na svých panstvích tisk bratrských knih. Pertold se hájil tvrzením, že v Ivančicích se knihy jen vážou, nikoli tisknou. O krumlovském sboru se vyjadřuje takto: „Stačilo by jen, abych ženě zapověděl chodit, a hned tam žádného sboru nebude.“⁸⁴ Svými prohlášeními se snažil zlehčit váhu místních sborů před zastánci rekatolizace, avšak o jejich významnosti svědčí to, že jim věnovali pozornost nejvýznamnější představitelé Jednoty bratrské. Například zde zemřel, při vizitaci 24. listopadu 1571, biskup Jednoty Jan Blahoslav, později pochovaný v Ivančicích. Působení nekatolických kněží je dokladováno až do roku 1621. Jeden z nám známých kněží je Jan Gritia,⁸⁵ který se zasloužil o vznik tzv. literátského bratrstva,⁸⁶ jehož stanovy schválil 6. ledna 1581 Jan z Lipé.⁸⁷ Dále je v roce 1593 jako církevní správce v Moravském Krumlově uváděn ženatý kněz Jiří Medek. V roce 1616 je správcem farnosti Johannes Kaudelyus, o čtyři roky později Stefan Ditrich. Následující rok je ve městě přítomen pastor a kazatel Johannes Krucziger.⁸⁸

⁸² Tamtéž.

⁸³ Srov. SLOSCHEK, *Geschichte der Stadt ...*, s.126

⁸⁴ Srov. HODEČEK DALIBOR, *Zlatý věk Moravského Krumlova*, in BRŮCKOVÁ MARIE – FÍŠER ZDENĚK (red.), *Moravský Krumlov ve svých osudech*, Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 2009, s. 89-102, s.101.

⁸⁵ Pozn: některých pramenech Jan Grotius

⁸⁶ Pozn: Toto bratrstvo mělo na starosti chrámový zpěv, sdružovalo laiky i duchovní.

Více v MAŇAS VLADIMÍR, *Hudební aktivity náboženských korporací na Moravě v raném novověku*, Dizertační práce, Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, vedoucí práce prof. PhDr. Rudolf Pečman, DrSc, Brno 2008.

⁸⁷ Srov. HODEČEK, *Zlatý věk Moravského ...*, s.102. originál zakládací listiny je uložen v MZA Brno, f. G2 Nová sbírka sg. NS, 6. ledna 1581 Krumlov

⁸⁸ Srov. HODEČEK, *Zlatý věk Moravského...*, s.101.

Z výše zmíněného je patrné, že v Moravském Krumlově měli v té době značnou převahu čeští bratři a protestanti. Je však i pravděpodobné, že zde přetrvala i katolická komunita, ačkoliv značně oslabena. Od opuštění města řádem augustiniánů kolem roku 1500 nemáme však o působení katolíků ve městě žádné zprávy, a to až do roku 1590, kdy ve své správě zmiňuje Krumlov brněnský minorita od sv. Janů Vincenc Spinelli. V omluvném listě olomouckému biskupovi píše o nutné cestě do Krumlova.

2.7 Od nástupu Lichtenštejnů do roku 1666

Panství Moravský Krumlov bylo panovníkem v roce 1622 Berchtoldu Bohobudovi z Lipé zabaveno za jeho účast na stavovském povstání. V roce 1625 přechází panství do majetku Gundakara z Lichtenštejna, který se hlásil ke katolickému náboženství. Ještě, než přešlo panství do rukou Lichtenštejnů, započala v něm rekatolizace. Do Krumlova byla poslána kompanie jízdy, která se zde ubytovala, což mělo sloužit jako donucovací prostředek k opuštění nekatolických vyznání a přestupu ke katolictví.⁸⁹ Společně s vojáky přišli i jezuité.⁹⁰ Bratři z Tovaryšstva Ježíšova neměli zpočátku valný úspěch, což bylo nejspíše způsobeno přetrvávající činností protestantských pastorů, kteří ve městě tajně sloužili bohoslužby. Jmenován je v roce 1626 pastor Jiří Hlouška, ačkoliv v té době mělo město katolického faráře, jak vyplývá z dopisu knížete kardinálu Ditrichštejnovi. Jezuitským misionářům se v tomto roce podařilo získat pouze padesát duší ke zpovědi a čtyři novokřtěnce. Jeden z misionářů, Mikuláš Mužík (Musík), zde zemřel na morovou ránu.⁹¹ Moru padlo za obět' i mnoho obyvatel města. Zemřelí byli pochováni do masových hrobů, v místě zvaném U tří svatých. Zde byl později v roce 1636 postaven morový sloup.⁹² Rekatolizační úsilí Jezuitů pokračovalo i v roce 1627, kdy ve městě působili pět týdnů dva bratři z Brna. Těm se podařilo obrátit na osm set osob. Po vydání obnoveného zřízení zemského pro Moravu roku 1628 museli všichni obyvatelé města buď přestoupit ke katolické církvi, nebo z města odejít. Avšak ještě v roce 1630 se v Moravském Krumlově objevuje evangelický farář Karel Budišovský.⁹³ Další jezuité

⁸⁹ tzv. dragonády, při kterých se vojáci ubytovali přednostně v domech nekatolíků.

⁹⁰ Srov. UGWITZ ANTONÍN, Příběhy města Moravského s.78.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Srov. SMUTNÝ BOHUMÍR, Od nástupu rodu Lichtenštejnů do konce barokní doby, in BRÜCKOVÁ MARIE – FIŠER ZDENĚK (red.) Moravský Krumlov ve svých osudech, Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 2009, s. 103-122, s. 106

⁹³ Srov. SMUTNÝ, Od nástupu..., s.104.

přicházejí do Krumlova v roce 1632, tentokrát ze Znojma. Pobyli zde osm týdnů. Jezuitská misie trvala v roce 1643 osm měsíců. I v následujících letech přicházeli do Krumlova jednotliví jezuitští misionáři, aby získávali obyvatele pro katolickou víru.

V roce 1633 byly podle zápisu v kronice ke krumlovské farnosti přiřazeny i okolní obce Dobelice, Dobřínsko, Dolní Dubňany, Jamolice, Lesonice, Petrovice, Rakšice, Rokytná a Rybníky. Farářem v Moravském Krumlově byl tehdy Ondřej Vilicius.⁹⁴ O tomto knězi hovoří některé prameny jako o prvním pobělohorském katolickém faráři v Krumlově. Tito autoři vycházejí zřejmě ze zápisu ve farní kronice, kde je Ondřej Vilicius prvním zapsaným farářem. Avšak podle výše zmíněného dopisu knížete Gundakara kardinálu Ditrichštejnovi byla fara již v roce 1626 obsazena katolickým knězem. Absence dřívějších zápisů v kronice je vysvětlitelná zničením starších záznamů při požáru města v roce 1630, při kterém lehl popelem i farní kostel a s největší pravděpodobností i fara ležící v jeho blízkosti. V pozdějších letech se také setkáváme s tím, že místní farář pobývá v pronajatém bytě, což by potvrzovalo nefunkčnost farní budovy. V roce 1639 se krumlovským farářem stal magistr Jan Eslink. Nevíme, zda zde působil až do října 1647, kdy zde byl ustanoven Jiří František Pyrnus (dle kroniky Pyrus) z Mohelnice.⁹⁵ Ve stížnosti z roku 1658 si tento stěžuje na povinnost platit 10 zl. ročně za nájemní byt, kterou má již deset let, zatímco jeho předchůdci platit nemuseli.⁹⁶ Z výše zmíněného je patrné, že kněží již v období před působením Jiřího Františka Pynuse na faře nepobývali, a dá se tedy usuzovat, že i tato byla zničena požárem v roce 1630. Zanechává nám také zprávu o stavu duchovního života na Krumlovsku v době jeho působení. V listu psaném olomoucké konzistoři oznamuje, že v šesti filiálních kostelích koná mši jen jednou do roka z důvodu jejich blízkosti. Píše také, že z nich nepobírá žádný desátek, protože dřívější nekatoličtí páni si desátky přivlastnili a nynější patron mu je náležitě nevyplácí. Během působení tohoto kněze byl v roce 1660 dostavěn a 31. října slavnostně vysvěcen farní kostel. Ke cti Všech svatých ho zasvětil olomoucký světící biskup Jan Gobbar. Na otce Pynuse byla při vizitaci 16. července 1662 vznesena stížnost od farníků, že pro svůj věk není s to zvládnout svůj úřad a že se pro své mrzoutství sváří i s bratry paulíny, kteří se mu snaží vypomáhat. Na jejím základě byl faráři přidělen kaplan. Od 6. září 1666 je administrátorem farnosti Paulín

⁹⁴ Srov. Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě, fond, Farní úřad Moravský Krumlov, inv. č. 1. č. kn. /kart. 1. Matricula Crumloviensis, s.2.

⁹⁵ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s 31

⁹⁶ UGWITZ, Příběhy města Moravského..., s.79.

František Mlinetius z místního kláštera.⁹⁷ Kromě vedení gymnázia byla jedním z úkolů paulínů i výpomoc krumlovskému faráři a farám v okolí.⁹⁸

2.8 Řád Piaristů a Paulínů v Moravském Krumlově

Po bitvě na Bílé hoře po sto letech spánku klášterních ruin převor od sv. Tomáše Johannes Vincetius Barnabeus, generální vikář Moravy, považoval za svou povinnost obnovit zničené kláštery svého řádu v Moravském Krumlově. Při jednání s novým vlastníkem panství, knížetem Gundakarem z Liechtensteinu, prosazoval, aby nechal klášter znovu vybudovat. Kníže Gundakar se však rozhodl, že pokud něco klášteru poskytne, nebude to z pocitu viny, ale z milosti. Proto dal prozkoumat, co pamatují lidé o bývalém majetku kláštera. Dozvěděl se tak, že byl použit majetek kláštera jako stavební materiál při přestavbě zámku. Nabídku obnovy kláštera potvrdil s podmínkou, že v klášteře má být škola. Převor odpověděl, že v tomto řádu není zvykem vyučovat a že by to bylo rušivé vzhledem k chórovým modlitbám.⁹⁹ Po smrti Johannese Vincentia obnovil Gundakar z Liechtensteinu jednání s jeho nástupcem Johannem Gladichem. V dopise z 16. dubna 1633 Johann Gladich píše, že prý při nejlepší vůli nemůže splnit požadavek obnovení klášterního majetku. Kníže vybízel klášter sv. Tomáše s konečnou platností, aby krumlovský klášter znovu vystavěl nebo se vzdal nároků. Nabídl odstupné 500 zlatých. Po poradě a jednání s knížetem Gundakarem byla částka zvýšena na 1000 zlatých a 2. prosince 1633 byla uzavřena dohoda, kterou potvrdil generál řádu Hieronymus Rigolio Cornetanus v Římě. Podle této smlouvy se augustiniánský řád vzdal ruin krumlovského kláštera. Klášterní budovy byly srovnány se zemí. Po Velikonocích roku 1634 začal kníže Gundakar s novou stavbou. Na jižní straně kostela byla zřízena klášterní budova podstatně menší než stará. Vodovod byl přiveden do kuchyně a zahrady. Kostel byl uzavřen zdmi a opatřen věží. Na radu kardinála Dietrichsteina, který nebyl nakloněn jezuitům, vyhledal Kníže Gundakar sv. Josefa Kalasánského, zakladatele řádu piaristů, aby uvedl do Krumlova otce tohoto řádu. V zakládací listině píše kníže Gundakar, že chce vzdát díky své velké matce, jejím synům a zahrnout je převelikým dobrem a přízní. Daroval řádu kostel, klášter se zahradou, školu, a ještě sumu peněz. Piaristé přijali nabídku knížete a zřídili čtyři nižší třídy

⁹⁷ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s.201.

⁹⁸ Srov. FOLTÝN, Encyklopedie..., s.445.

⁹⁹ Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt..., s.144.

latinské školy pod vedením rektora P. Ambrose. Protože řádu bylo zakázáno přijímat novice, zůstali zde jen dva řeholníci, P. Josef a bratr Ludwig, kteří brzy klášter opustili.¹⁰⁰

Kníže Johann Ferdinand z Liechtensteinu, který převzal od svého otce Gundakara od Švédů zpustošené panství, se snažil o znovuobsazení kláštera. Jeho hlavní pozornost se soustředila na zřízení školy. Na doporučení moravského zemského hejtmana Melchiora Ledetzkého se obrátil na paulíny – řád sv. Pavla I. poustevníka, kteří měli úspěch na vyšších školách, a Ledetzky byl jejich ochráncem. Kníže Liechtenstein daroval paulínům statek Maršovice v hodnotě 6000 zlatých a Ledetzky k tomu přidal 4000 zlatých. Dne 30. června 1657 schválil generální převor paulínů Martin Borkovich knížecí zakládací listinu. Kníže se zavazoval patronací a řád se zavázal vedením tzv. „Grammatikschule“ a vypomáháním ve farnosti. Paulíni byli uvedeni do Krumlova 28. října 1657, pobývali v knížecím domě a po svolení olomoucké konzistoře byli 14. července 1658 uvedeni do kláštera. Převorem byl Johannes Joskey. Klášter měl mnoho dobrodinců. Řeholníkům bylo dovoleno ubytovat v přilehlých budovách i cizí lidi. Dostali roku 1665 také právo vařit čtyřicet sudů piva.¹⁰¹

Za nástupce knížete Hartmanna v roce 1666, po smrti městského faráře, převzali paulíni správu farnosti. Během požáru 16. dubna 1686 padla klášterní budova za obět plamenům. K jejímu obnovení velmi přispěl kníže Maximilian. Klášter se opět těšil bohaté peněžní podpoře dárců.¹⁰² V klášteře žilo 15 řeholníků, kteří vyučovali ve čtyřech nižších třídách latinské školy.

Během Josefínských reforem byl 16. března 1786 klášter znojemským hejtmanem Kaltschmiedem zrušen. Majetek v hodnotě šedesát tisíc sedmdesát pět zlatých byl pod názvem „Statek Maršovice“ zanesen do náboženského fondu. Klášterní budova a sakristie byly prodány do soukromého vlastnictví. Byla zde zřízena továrna na pásy, ale brzy zanikla. Klášterní kostel sv. Bartoloměje byl později určen pro německou bohoslužbu.¹⁰³

Poslední paulínský převor Anton Lux se narodil 12. ledna 1747 v Krumlově a byl zpovědníkem kněžny Eleonory von Liechtenstein.

¹⁰⁰ Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt ..., s 146

¹⁰¹ Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt s 148

¹⁰² Srov. SLOSCHEK, Geschichte der Stadt ... , s 149

¹⁰³ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s. 253.

2.9 Farnost od roku 1666 do roku 1848

Paulínský administrátor působil ve farnosti společně s kaplanem z téhož řádu a kláštera Pavlem Pudmaerem až do investování církevního kněze Jana Maxmiliána Prokopa 15. prosince 1668. Otec Prokop umřel počátkem roku 1672 a na jeho místo přichází 8. února Václav Brunner,¹⁰⁴ který dříve působil v Rouchovanech. Za jeho působení byl v roce 1669 opraven špitální kostel: na obnovu jeho vnitřního vybavení přispěl knížecí pár pořízením dvou oltářů, zasvěcených sv. Hartmanovi a sv. Alžbětě. Tehdy se zlepšilo i finanční zabezpečení faráře. Zatímco v době působení otce Pymuse byl desátek pouze 15 až 18 kop pšenice, 30 až 35 kop žita, 3 až 5 kop ječmene, 6 až 9 kop hrachu a půl vědra vína, nyní náleželo krumlovskému faráři 20 kop pšenice, 20 kop žita, 2 kopy ječmene, 10 kop ovsa, 3 kopy hrachu a 5 sudů 3 vědra 6 mázů a 1 žejdlík vína. Za dávky, které nebylo možno odvést, protože některé vinohrady byly již pusté, dostával v náhradu za máz tři a půl groše. K desátkům z Krumlova se navíc přidaly i některé platby z přifařených obcí. Farář Bruner zemřel 13. ledna roku 1681. Na jeho místo byl investován Jan Ignác Mochnický (Mechnický), dosud sloužící na faře ve Vlasaticích. Po jeho odchodu do Kyjova v červnu 1686 nastoupil do Krumlova 12. září Jan Dobrozemský, který po třech letech svého působení odchází konat službu na faru ve Ždánicích. Do Moravského Krumlova přichází 12. května nový farář – František Karel Budišovský pocházející z Jimramova. Ten vyhotovil do oslavanské děkanátní matriky v roce 1691 soupis inventáře a majetku farního, rakšického, rybnického a rokytenského kostela. Krumlovský kostel měl tehdy tři oltáře, čtyři zvony, jednu pozlacenou stříbrnou monstranci, jedno ciborium, pět kalichů s obětními miskami, jeden kalich ke sv. přijímání, jeden pacifikál, jednu kadidelnici, jednu lampu, jednu nádobku na sv. oleje, vše ze stříbra. V zápise dále uvedl, že kostelní kapitál činil 3000 zl. uložených na šestiprocentní úrok. Napsal také, že namísto obilného desátku, který docházel pouze z Rakšic, Krumlova a Rybníků, dostává ročně 240 zlatých a 52 krejcarů. K faře náležel i pustý vinohrad u zdejšího pivovaru, farský dům v Rybníkách s půllánem a třemi loukami. V Rakšicích náležel faře dům a louka v bažantnici a dvě vinice o výměře tři a půl měřice. Dům však užíval místní sedlák a o farní pole se rozdělili osadníci. Z panských lesů náležely faře tři oprátky (Strickel) dříví. Kostel v Rakšicích měl ve výbavě tři oltáře, tři zvony

¹⁰⁴ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s.201.

a jeden pozlacený stříbrný kalich. K chrámu patřila malá louka a jeho role osm a půl měřice. Rybnický kostel byl vybaven dvěma oltáři a jedním pozlaceným stříbrným kalichem. Patřila k němu jedna louka a pole o výměře devět měřic. V rokytenském kostele byly dva malé oltáře, mosazný kalich a patřila k němu role s výměrou pět měř a louka.¹⁰⁵ V době jeho působení se město, kvůli častým požárům, rozhodlo uchýlit se pod ochranu sv. Floriána. Na počest tohoto svätce zbudovalo na kopci jménem Spielberg kapli. Na tuto stavbu přispěl i kníže Maxmilián částkou 150 zlatých. Práce započaly v roce 1695 a o dva roky později byla kaple slavnostně vysvěcena místním farářem Františkem Karlem Budišovským. Po tomto knězi nastoupil službu faráře v Moravském Krumlově Matěj Beseda, který zde působil již od roku 1711 jako kooperátor. Tehdy byla dle farní kroniky opravena farská stodola nákladem 83 zlatých a 54 krejcarů. Náklady byly rozvrženy panským hejtmanem na přifařené obce takto: Lesonice museli platit 2 zlaté a 15 krejcarů, Rakšice 5 zlatých, Petrovice 4 zlaté a 30 krejcarů, Dobelice 2 zlaté a 15 krejcarů, Rybníky 4 zlaté, Dobřínsko 2 zlaté a 15 krejcarů, Dolní Dubňany 4 zlaté a 30 krejcarů, Jamolice 4 zlaté a Rokytňá 2 zlaté a 15 krejcarů. Matěj Beseda zemřel v Moravském Krumlově roku 1722 a 14. června toho roku byl místním farářem ustanoven Jan Čermák z Kojetína. Za jeho působení bylo zde založeno v roce 1733 bratrstvo sv. Anny. Společně s ním zde sloužil kooperátor Ondřej Schindler, který zemřel ve třiceti třech letech, tedy v roce 1717. Po něm zde sloužil od roku 1727 jako kooperátor Jakub Wolf, který odtud odešel v prosinci 1731 do Derfle. Dalším knězem sloužícím zde společně s otcem Janem byl Jan Mácha z Telče, který v Krumlově pobyl do roku 1737 a následující rok zaujal jeho místo Kašpar Lednický. Otec Čermák zemřel v roce 1737 a začátkem roku 1738 se stal farářem František Ferdinand Effenberger, původem z Červené Vody. Během jeho působení se kníže Filip Emanuel Josef z Lichtenštejna nejspíše dostal do tíživé finanční situace, neboť si z farních peněz vypůjčil nejprve 6000 zlatých a později dalších 3150 zlatých. Službu kooperátora konalo během působení otce Effenbergera hned devět kněží. Jako první z nich od dubna 1738 do března 1741 Jan Gottesfeld z Moravských Budějovic. Od srpna 1739 do září 1740 Ondřej Černovský z Ivančic. Po něm od srpna 1740 do prosince 1754 Mojmír Březovský z Hlíny. Od června 1741 až do své smrti v roce 1751 zde působil Ondřej Malenka. V roce 1747 nastoupili sem hned dva kněží. Na krátký čas Jiří Beseda a na jeden rok František Prokop. V lednu 1752 přichází do Krumlova otec Antonín Kabelka z Želče. Otec Karel Porsch, který se stal později farářem, nastoupil do Krumlova v září 1754 a dva roky po něm přichází Josef Vogel.¹⁰⁶ Ve farní kronice

¹⁰⁵ Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského ..., s. 80.

¹⁰⁶ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s.202.

máme k roku 1754 poznámku, že v daném roce byla provedena v Krumlově poslední poprava mečem.¹⁰⁷ Tato skutečnost souvisí se změnou systému soudnictví v habsburské monarchii a zrušením většiny hrdelních soudů na Moravě. Po smrti otce Effenbergera nastupuje do úřadu faráře v roce 1758 Pavel Vysloužil. Od něho se dochovala žádost vznesená na městskou radu dne 6. srpna 1762, aby měšťané řádně odváděli na faru obilní a vinný desátek a z pustých vinohradů z mázu tři a půl denáru.¹⁰⁸ Po Vysloužilově smrti nastupuje na jeho místo na několik měsíců Karel Porsch, dosavadní farář v Čučicích, a následně je v roce 1764 ustanoven krumlovským farářem Jan Koch, původem ze Skalice.¹⁰⁹ Za jeho časů se 7. června 1765 přihodila zajímavá událost. Při zvonění během bouřky uhodil do věže farního kostela blesk. Všechny přítomné osoby zaměstnané při zvonění srazil, avšak nikomu se nic nestalo.¹¹⁰ Jan Koch se roku 1772 stal děkanem v Ivančicích a 10. dubna přebírá jeho službu v Krumlově Ondřej František Lugelt, který sem přichází z původního působiště v Čučicích.¹¹¹ Během jeho působení bylo v roce 1777 založeno biskupství brněnské, do jehož obvodu spadal i Moravský Krumlov. Od krumlovské farnosti byly odděleny v roce 1784 jako samostatná farnost Petrovice, k nim přiděleny obce Lesonice a Dobelice. Osamostatnilo se také Dobřínsko, k němuž byly přiřazeny Jamolice. Dolní Dubňany byly o několik let dříve přiřazeny k Horním Dubňanům.¹¹² Oddělení zmiňovaných farností značně zlepšilo poměry v duchovní správě.

V roce 1786 dne 16. března byl v rámci josefínských reforem zrušen v Moravském Krumlově paulínský klášter. O dva roky později byl uzavřen špitální kostel. Místní bratrstva sv. Anny, sv. Rosálie, Rocha a Šebastiána byla zrušena a jejich jmění zabaveno. Mělo být použito pro potřebu chudých a ke zřízení všeobecných škol a k lepší výchově mládeže. Později město zřídilo z těchto peněz nadaci pro místní chudinský fond.¹¹³ Dle farní kroniky vznesli místní měšťané po zrušení kláštera žádost o zřízení německé fary, což bylo odmítnuto.¹¹⁴

V roce 1789 byla v blízkosti farního kostela kněžnou Marií Eleonorou z Oettingen-Spielbergu, vystavěna hrobka rodu Lichtenštejnů¹¹⁵ a do ní za účasti všech kněží

¹⁰⁷ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s.19.

¹⁰⁸ Srov. SMUTNÝ BOHUMÍR, Od tereziánských reforem k revolučnímu roku 1848, in BRÜCKOVÁ MARIE – FIŠER ZDENĚK (red.), Moravský Krumlov ve svých osudech, Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 2009, s. 123-138, s.123.

¹⁰⁹ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s 200.

¹¹⁰ Srov. SMUTNÝ, Od tereziánských reforem..., s.124.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Srov. UGWITZ, Příběhy města Moravského ..., s. 81.

¹¹³ Srov. SMUTNÝ, Od tereziánských reforem..., s.129.

¹¹⁴ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s 21.

¹¹⁵ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s. 20.

z panství 4. listopadu přeneseny ostatky knížete Karla Boromejského z Lichtenštejna, který zemřel již 21. února toho roku a byl dočasně pochován ve farním kostele jakožto velký donátor a dobrodinec místní farnosti.

Během působení otce Ondřeje byl i obnoven farní kostel. Okna byla zvětšena, namísto pěti dřevěných oltářů byly zbudovány tři obložené sádkou. Hlavní oltář s obrazem všech svatých od Josefa Winterhaltera ml., vedlejší oltář s obrazem sv. Anny od téhož autora a oltář Panny Marie s její sochou přenesenou sem z kapličky u mariánské studánky. Ondřej František Lugelt umírá v roce 1793 a farářem se stává 4. listopadu rodák z Prostějova František Kloss. I tento kněz musel hájit svá práva na desátky, z čehož se v roce 1798 vyvinul spor s místním magistrátem. Faře náležely tehdy platby celkem ze 107 měric vinic. Protože vinařství v té době v okolí Krumlova již upadalo, mnoho vinohradů bylo pustých. Dle dřívějšího ujednání náležela faráři za zpustlé vinohrady finanční náhrada, kterou vyčíslil na 24 zlatých. Radní Worel odevzdal vybrané peníze, avšak žádal 6 zlatých za výběr. Knězi by zbylo jen 18 zlatých, což odmítl. Radní poté vyčítali faráři, že jedná s magistrátem jako s podomkem a že neplní řádně své povinnosti. Měl si podle nadace vydržovat dva pomocníky, což nedělal a lid nemíval i celé týdny kázání a mši svatou.¹¹⁶ František Kloss umírá po dlouholeté službě v roce 1831 a na jeho místo je jmenován Josef Kopřiva, který byl od roku 1820 administrátorem místní školy. Otec Josef taktéž řeší finanční záležitosti a požaduje 24 zlatých z vinného desátku vyplácet nikoliv ve vídeňské měně, ale v konvalidovaných mincích, nebo výplatu desátku v naturáliích.¹¹⁷ Dva roky od nástupu otce Kopřivy do úřadu faráře, v noci z 22. na 23. června, postihl město požár, který zničil deset židovských a třicet devět křesťanských domů. Za oběť plamenům padl i špitální kostel, na jehož věži se teplem rozlil zvon, kterým se zvonívало klekání. Budova kostela byla později obnovena, věž však již nikoliv.¹¹⁸ O rok později byla obnovena kaple sv. Floriána, která byla poničena během pobytu francouzské armády u Krumlova v roce 1809, kdy si v ní vojáci zřídili stáje pro koně a ševcovskou dílnu. Poté co byla vybavena novým vnitřním zařízením a oltářním obrazem, byla znovu vysvěcena ivančickým děkanem otcem Eitelhuberem za asistence faráře Kopřivy a dalších kněží z okolí. Od farního kostela vyšel ke kapli průvod, za velké účasti lidu z města a okolí. Průvodu se účastnili i vojáci ubytovaní v místních kasárnách.¹¹⁹ U kaple se 15. srpna v roce 1838 konala i slavnost svěcení praporů, ve

¹¹⁶ Srov. SMUTNÝ, *Od tereziánských reforem...*, s.131.

¹¹⁷ Srov. VOŠTERA, *Moravský Krumlov, rok 1831*.

¹¹⁸ Srov. SMUTNÝ, *Od tereziánských reforem...*, s.136.

¹¹⁹ Srov. VOŠTERA, *Moravský Krumlov, rok 1834*.

městě ubytovaného I. praporu c. k. zeměbranceckého pěšího pluku arcivévody Ludvíka. Na tuto slávu se sjelo na šest tisíc lidí z města a okolí.¹²⁰ Podle zápisu ve farní kronice vyhořely v následujícím roce všechny farní hospodářské budovy.¹²¹ O výši ohněm způsobených škod se však kronika nezmiňuje.

2.10 Farnost po roce 1848

Josef Kopřiva se na věčnost odebral 18. srpna 1849. Po něm přebрал úřad faráře 7. listopadu otec Jan Dvořáček, který službu v Moravském Krumlově vykonával až do své smrti 22. července 1870. S ním zde působil kaplan Watzek, který podle kroniky neovládal češtinu. Dále pak otec Josef Florínek, který ke konci svého působení v roce 1855 onemocněl a na jeho kaplanské místo z Miroslavi přišel otec Jindřich Kuběnka. Dalšími kaplany byli otcové Kuda, Schmidt a Kopka. Od konce října roku 1870 byl farářem otec Adolf Mach, který do Krumlova přišel z Branišovic.¹²² Od 14. dubna roku 1880 zde spolu s ním působil kooperátor Eduard Čumplík, Jan Kvitnovský, Jan Křivý a Jan Komzák, který odchází v roce 1884 z Krumlova. V témže roce se stává otec Adolf Mach děkanem. Ve funkci děkana zůstává až do své smrti v roce 1889. Po Janu Komzákovi se na kaplanském postu, během působení faráře Macha, vystřídal ještě tři kněží: Jičínský, Špička a Senz. Za úřadování následujícího faráře Eduarda Petersburga¹²³ dochází k nárůstu národnostní nesnášenlivosti ve farnosti a snahy o poněmčení obyvatel Moravského Krumlova. Poté, co tento kněz vyjádřil před volbami podporu českému kandidátovi, byl učiněn i pokus o jeho sesazení. Psaly proti němu židovské noviny a byla podána žaloba pro urážku Veličenstva. Ta však byla po krátkém vyšetřování zastavena.¹²⁴ Konflikty mezi národnostmi se množily a nabývaly na síle. Germanizační úsilí německé strany se v Moravském Krumlově nejvíce projevilo v tzv. zápase o české školy měšťanské, který vítězně vybojovala česká strana až v roce 1914.¹²⁵ Národnostní problémy se v krumlovském školství projevily krátce po roce 1870, kdy byla správa škol školským zákonem odejmuta církvi a předána obcím. Brzy poté se v dříve dvojjazyčné škole začalo vyučovat německy, a to i přes to, že většina dětí byla české národnosti. Místní česká inteligence si brzy uvědomila vzniklý problém a 3. října 1887 byla slavnostně otevřena soukromá česká škola. Ze školy se šlo

¹²⁰ Srov. VOŠTERA, Moravský Krumlov, rok 1836.

¹²¹ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s.50.

¹²² Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s.201

¹²³ Srov. HRUDIČKA ALOIS. Topografie diecéze brněnské, Papežské knihtiskárny Benediktýnů, Brno, 1906, s. 99.

¹²⁴ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s. 52-53.

¹²⁵ Srov. HEIZEL EMANUEL, Historie zápasu o české školy měšťanské v Mor. Krumlově, s. 30.

na slavnostní bohoslužbu do kostela a z kostela průvodem s křížem a korouhvemi zpět do školy.¹²⁶

K dalšímu ataku od Němců došlo v době, kdy brněnský biskup František Bauer při vizitaci v roce 1892¹²⁷ apeloval na rodiče českých dětí, které chodily do německé školy v Ivančicích, aby je tam neposílali, že duševně i mravně zakrňují. Rodiče že při tom hřeší proti čtvrtému přikázání. Do Krumlova přišel telegram, aby zdejší Němci čin pana biskupa pomstili. Starosta nechal odstranit hmoždíře, ze kterých se mělo střílet panu biskupovi na počest, a výzdobu města. Banderiu, které jelo panu biskupovi vstříc, byl vstup do města zakázán.¹²⁸ Do německé školy ke zkoušce se dostavil Dr. Koniak, advokát a vůdce Němců, předseda místní školní rady.¹²⁹ Privil: „Jak vaše biskupská Milost slyšela, zkouší zdejší farář dítky i česky, ačkoliv škola je německá. Tento čin je protizákonný a my se toho nemůžeme zúčastnit, a proto odcházíme.“¹³⁰ Pan biskup však nemaje ani pohledu pro toho bídáka poručil panu faráři, aby jen zkoušel dále po česku.“¹³¹ Ze strany faráře byla na toto chování podána stížnost do Brna k místodržiteli. Nebyla však vyslyšena. Naopak biskupská konzistoř vyhověla žádosti místní školní rady, aby se vyučovalo německy a čeština byla použita jen jako pomůcka k vysvětlení katechismu.¹³² Germanizace a národnostní nesnášenlivost dospěla v Krumlově tak daleko, že na žádost německé strany bylo roku 1900 rozděleno konání bohoslužeb dle národnosti na německé, odbývané v kostele sv. Bartoloměje, a české, sloužené ve farním kostele.¹³³ Obyvatelé české národnosti se pak pokoušeli o zřízení české měšťanské školy, aby českým dětem umožnili další vzdělání v českém jazyce. V lednu 1908 bylo u zemské školní rady požádáno o zřízení české měšťanské školy v Moravském Krumlově.¹³⁴ Proti tomu se postavili místní Němci, a tak vznikl již výše zmíněný zápas o české školy měšťanské.

V tomto roce zemřel 14. prosince poslední člen krumlovské větve rodu Lichtenštejnů kníže Rudolf,¹³⁵ nejvyšší c. k. hofmistr. V Krumlově mu byl vystrojen velkolepý pohřeb za účasti arcivévody¹³⁶ Františka Ferdinanda d'Este, dalších členů panovnického rodu, mnoha

¹²⁶ Srov. CHLÁDKOVÁ, Na vzestupu..., s.148.

¹²⁷ Srov. Tamtéž.

¹²⁸ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s. 53.

¹²⁹ Kronikářem byl tento muž označen za vyznavače helvetské víry a odpadlíka.

¹³⁰ Cit. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s. 53.

¹³¹ Srov. CHLÁDKOVÁ, Na vzestupu..., s.148.

¹³² Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s. 54.

¹³³ Srov. HAŇÁK, Vlastivěda moravská, s. 114.

¹³⁴ Srov. HEIZEL EMANUEL, Historie zápasu..., s.3.

¹³⁵ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s.221.

¹³⁶ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, popis fotografie s.246.

šlechticů a všech duchovních z okolí.¹³⁷ Smrt knížete znamenala změnu ve vlastnictví panství, která vedla ke snížení finanční podpory farnosti ze strany vrchnosti. Se změnou majitele panství si část českého obyvatelstva dělala naděje na umenšení podpory poněmčování. Pro českou stranu se však situace nezměnila. Rod Kinských také podporoval německou stranu.¹³⁸ Národnostní třenice utichly až s příchodem první světové války. Většina aktérů oněch sporů musela narukovat a ti, co zůstali, měli jiné starosti.¹³⁹ Celé město se muselo vyrovnávat s nedostatkem základních potřeb. Slovy kronikáře: „Válka, sucho a mráz to jsou hladoví hosté.“¹⁴⁰ Krom toho, že fronta sebrala lidem blízké, potraviny a věci denní potřeby, byly zabaveny i zvony. Z krumlovských kostelů bylo 17. května 1917, na svátek Nanebevstoupení Páně, odebráno celkem 12 zvonů o celkové váze 2708 kg, za náhradu 10832 korun.¹⁴¹

Zpráva o vyhlášení samostatné republiky se do Krumlova dostala v úterý 29. října 1918 poté, co byla otištěna v brněnských novinách. Iniciativy se chopili místní čeští vlastenci a svolali Národní výbor pro město Moravský Krumlov. Na ustanovující schůzi Národního výboru 31. října byl místní farář otec Eduard Petersburg zvolen jeho členem.¹⁴² Válka však kromě samostatnosti přinesla i náboženský úpadek. Otec Petersburg ve farní kronice zaznamenává události, které se udály v Krumlově po prohlášení samostatnosti československého státu. Učitelé se s dětmi přestali modlit, protože ministr vyučování Habermann vydal nařízení, že učitelé se nemusí účastnit náboženských cvičení a nikdo nesmí být k náboženským úkonům nucen. Čtyři děti podle rady rodičů odmítly jít ke svaté zpovědi. Tři žáci si učinili terč ze sochy Panny Marie a urazili jí kus nosu a nohy. Nebyli za to ve škole potrestáni, ačkoliv se na tom učitelská konference usnesla. Jejich rodiče byli socialisté, matka jednoho „od muže uteklá“, jak píše kronikář. Stěžuje si též, že to byla doba pro kněze hrozná. Do té doby zdravil kněze každý člověk, i žid, ale nyní se hlavně mládež začala ke kněžím chovat neuctivě. Posmívali se místo pozdravu, zpívali hanebné písně na kněze a nikdo je netrestal.¹⁴³ Farnost se společně s celým nově vzniklým státem vydala do nové epochy dějin.

¹³⁷ Srov. VAŘEKA MAREK, 300 let knížectví Lichtenštejn v Moravském Krumlově, Masarykovo muzeum, Hodonín 2013, s. 20.

¹³⁸ Srov. CHLÁDKOVÁ, Na vzestupu..., s. 147.

¹³⁹ Srov. SMUTNÝ, Od tereziánských reforem..., s. 150.

¹⁴⁰ Cit. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s. 63.

¹⁴¹ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s. 249

¹⁴² MICHAELA CHLÁDKOVÁ, Na cestě k demokracii a prosperitě 1918-1938, in BRÜCKOVÁ MARIE – FIŠER ZDENĚK (red.) Moravský Krumlov ve svých osudech, s.151-166, s.151.

¹⁴³ Srov. Kronika farnosti Moravský Krumlov, s. 65.

3 Závěr

Mým cílem v této práci bylo zmapovat historii farnosti Moravský Krumlov od jejího vzniku až po skončení první světové války. Tato doba se dá rozdělit do čtyř významnějších období.

Za rok povýšení Moravského Krumlova na město lze pokládat rok 1260, ačkoliv k tomu nemáme žádné přímé písemné doklady. K založení města byla využita již dříve existující osada, ve které zbudoval první kostel, později zvaný špitální, řád německých rytířů už v roce 1237. Je pravděpodobné, že již tehdy se plánovalo vybudovat na území dnešního Krumlova opevněný obranný bod přemyslovských držav.

Zbudováním kostela se řád německých rytířů nesmazatelně zapsal do dějin počátků farnosti v Moravském Krumlově. Toto první období existence farnosti by se dalo nazvat právě podle tohoto řádu. Trvalo od roku 1237 až do poloviny patnáctého století. Přesné datum ukončení činnosti řádu v Krumlově není známo, avšak nepřímo lze určit rok 1454 jako pravděpodobný poslední rok působení řádu ve městě. Celkem slibně započatou pastorační činnost řádu, která v sobě již od prvopočátku zahrnovala i vedení místní školy a péči o chudé ve zdejším špitále, násilně ukončily husitské války, kdy od roku 1423 na několik let ve městě pobývala i vojenská posádka kališníků, kteří z města vyhnali všechny katolické kněze.

Tím se farnost dostala do dalšího období, které by se mohlo pojmenovat jako „doba nekatolická“. Ta se vyznačovala příklonem vrchnosti k nekatolickým náboženstvím. Vrchnost vzápětí následovala i většina poddaných a měšťanů. V Moravském Krumlově v té době nacházíme několik modliteben českých bratrů, luteránskou modlitebnu a nekatolíci obsazují i zdejší faru. V tomto období byl poslední baštou katolické církve v Moravském Krumlově místní klášter augustiniánských eremitů, který však neunesl nepřízeň okolí a byl v roce 1500 opuštěn. Zda v této pro katolíky temné době existovala v Krumlově i poté nějaká katolická komunita, není zcela jasné. Drtivá převaha nekatolíků trvala v Krumlově až do změny vlastníků panství, kdy se majetků, zabavených pánům z Lipé za účast na stavovském povstání, ujal rod Lichtenštejnů. Od roku 1625 probíhá ve městě rekatolizace. Po vyhlášení obnoveného zřízení zemského pro Moravu v roce 1628 se veškeré zůstavší obyvatelstvo přihlásilo ke katolictví.

Začíná tak třetí období v historii farnosti, ale i města. Dalo by se označit za zlatý věk pod vládou Lichtenštejnů. Farnost se poměrně rychle znovu vzmáhá. Náboženský život je posilován častými misemi a město se pod vládou Lichtenštejnů stává součástí dědičného knížectví. Z trosek je vzkříšen i místní klášter a je obsazen na krátký čas řádem piaristů a později paulínů, kteří zde vedli školu a dle potřeby vypomáhali při vedení farnosti. Klášter vykonával důležitou vzdělávací a pastorační činnost, až do jeho zrušení při reformách Josefa II. v roce 1786. Rod Lichtenštejnů byl po celou dobu svého působení v Moravském Krumlově významným donátorem farnosti. Za jeho přispění byly opraveny mnohé sakrální stavby. Nevýhodou tohoto období bylo posilování německého živlu a tendence k poněmčení místního obyvatelstva. Knížata tohoto rodu si zvolila za úřední řeč němčinu, rovněž i jinak podporovala německé obyvatelstvo. Později, po roce 1848, národnostní rozdíly přerostly v politický boj české a německé strany o moc ve městě a vliv na místní školství. Národnostní třenice se odrazily na životě farnosti a na jejím rozdělení na českou část a německou část, kdy každá slavila bohoslužby odděleně.

Období po první světové válce a vznik samostatné Československé republiky, s sebou přinesl mnohé změny, kterým se tehdejší společnost musela přizpůsobit. Jednou z významných změn bylo uměnění vlivu šlechty, tehdy již rodu Kinských, na politické dění ve městě a uměnění jejich podpory farnosti. Farnost v té době také upadla do dluhů kvůli předchozím válečným půjčkám. Další bolestně pocíťovanou změnou byla ztráta vlivu církve na školství a celkové uvolnění mravů obyvatelstva. Válkou morálně i materiálně zdevastovaná farnost vstoupila do meziválečného období, kde se musela přizpůsobit novým pořádkům v nově vzniklé Československé republice. Tato část krumlovských dějin však již není předmětem této práce.

4 Seznam literatury

- ADAM PETR, Němečtí rytíři, Osík u Litomyšle, Trinitas, 1998, s. 159, ISBN 80-86036-08-1
- BOHUMIL SAMEK, Umělecké památky Moravy a Slezska 2 Praha 1999, s.585, ISBN 80-200-0695-8 (sv. 2: váz.)
- BRÜCKOVÁ MARIE – FIŠER ZDENĚK (red.), Moravský Krumlov ve svých osudech, Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 2009, s.350. ISBN: 978-80-86249-56-8
- DUŠAN FOLTÝN, Encyklopedie moravských a slezských klášterů, Libri, 2005 s. 442, ISBN: 80-7277-026-8
- DANCINGEROVÁ HANA, Historie kláštera a klášterního kostela sv. Bartoloměje v Moravském Krumlově, seminární práce, Olomouc 2000, uložena na farním úřadě v Moravském Krumlově. s. 12.
- GRUNOVÁ EVA, KLENOVSKÝ JAROSLAV, Židovská obec v Moravském Krumlově, Moravský Krumlov, 2002, s. 44, ISBN 80-239-0972
- GALUŠKA LUDĚK, KOUŘIL PAVEL, MITÁČEK JIŘÍ a kol. Východní Morava v 10. až 14. století. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 2009, s.327, ISBN:978-80-7028-319-6.
- HEIZEL EMANUEL, Historie zápasu o české školy měšťanské v Mor. Krumlově, s. 31. vydavatel neznámý, uloženo v městské knihovně v Moravském Krumlově.
- HAŇÁK VILÉM, Vlastivěda moravská, Brno 1913, s. 114
- HRUDIČKA ALOIS. Topografie diecéze brněnské, Papežské knihtiskárny Benediktýnů, Brno 1906, s. 712.
- Kronika farnosti Moravský Krumlov, uložena na farním úřadě v Moravském Krumlově.
- JAN LIBOR, Bratři špitálu Panny Marie v českých zemích 1204–1411, Tišnov, Sursum, 1995. s. 50. ISBN80-85799-16-2.
- JAN LIBOR, Čeští a moravští šlechtici jako podporovatelé a členové rytířských duchovních řádů, in: MIKULICOVÁ MLADA – KUBÍN PETR (eds.), In omnibus caritas. K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece, Praha, Karolinum 2002, s. 289–303.

JAN LIBOR, SKŘIVÁNEK FRANTIŠEK, Němečtí rytíři v českých zemích Praha: 1997 Synergon, 129 s., ISBN 80-902448-0-7

MAŇAS VLADIMÍR, Hudební aktivity náboženských korporací na Moravě v raném novověku, Dizertační práce, Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, vedoucí práce prof. PhDr. Rudolf Pečman, DrSc, Brno 2008.

Matricula Crumloviensis 1695–1762, Diecézní archiv biskupství brněnského v Rajhradě, fond Farní úřad Moravský Krumlov, inv. č. 1. č. kn. /kart. 1.

SLOSCHEK ERICH, Geschichte der Stadt Mährisch – Kromau, M.F. Lenk 1937 Znojmo s.201.

VAŘEKA MAREK, 300 let knížectví Lichtenštejn v Moravském Krumlově, Masarykovo muzeum, Hodonín 2013.s. 25. ISBN: 978-80-87375-05-1.

VOŠTERA ANTONÍN, Moravský Krumlov, I. uloženo v městském muzeu Moravský Krumlov.

VOŠTERA ANTONÍN, Moravský Krumlov, II. uloženo v městském muzeu Moravský Krumlov.